

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

III) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 3.

ÅREN

1866—1870.

J E M T L A N D S L Ä N .

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Under förevarande period hafva länets *gränser* endast undergått en mindre förändring derigenom, att, på sätt redan i sista femårsberättelsen omförmäls, Lillånäsets by enligt Eders Kongl. Maj:ts Nådiga bref den 12 Maj 1865 blifvit från den 1 Januari 1866 afskild från Frostvikens socken och förlagd till Dorotea församling, Åsele tingslag af Vesterbottens län.

Det område, som härigenom samt genom den under nästföregående period verkställda öfverflyttning till Vesternorrlands län af byarna Granön och Rotnäset, jemväl från Frostvikens socken, frångått Jemtlands län, utgör

för Lillånäset, om 0,292 mantal 61,286 qv.ref.

» Granön, » 0,125 » 104,866 »

» Rotnäset, » 0,583 » 87,808 »

eller tillsammans 253,960 qv.ref,

som i det närmaste motsvara 0,20 kvadratmil; hvarföre länets *areal*, som i sista berättelsen upptogs, utan afdrag för Granön och Rotnäset, till 444,03 kvadratmil, rätteligen numera blott uppgår till 443,83 kvadratmil, belöpande häraf på provinsen Jemtland 324,06 och på Herjeådalen 119,77 kvadratmil.

Sedan den i senaste berättelsen omförmälda *karta* öfver länet under sista perioden fullbordats och ett färre antal exemplar deraf medelst statsbidrag och subskriberade medel erhållits, hafva de länge förväntade *geologiska undersökningarna* under år 1868 kunnat börjas och blifvit under år 1869 fortsatta, ehuru med ringa arbetsstyrka, men, såvidt mig känt är, icke fortgått under 1870, såframt icke dit är att hänföra, att en linieafvägning mellan Sundsvall och Levanger vid Trondhjems-fjorden då egt rum, hvarigenom åtskilliga sjöars och andra punkters *höjd öfver hafvet* blifvit bestämd och förut antagna höjdberäkningar i någon mån rättats. Sålunda skulle enligt en af förrättnings-

mannen mig enskildt lemnad uppgift Storsjön hafva en höjd öfver hafvet af 983 fot i stället för 1,026, Kallsjön 1,280 i stället för 1,477 och Åreskutan 4,958 för 4,920, och har riksgränsen vester om Anjan-sjön befunnits ligga 1,757 och barrträ-gränsen på Åreskutan 2,040 fot öfver hafvet.

Någon förändring i länets *juridiska, administrativa, medicinala* och *militära* indelning har icke egt rum. Det i sista berättelsen omnämnda beslutet om socknarna Näs och Hackås förläggande i judicielt hänseende från länets norra till dess södra domsaga har nemligen icke ännu trädt i verkställighet, såsom beroende på nuvarande domhafvandens i den förra bifall eller afgang från tjensten; och en af mig hos Sundhets-Kollegium föreslagen omreglering i viss mån af länets provincialläkaredistrikt har i saknad af vilkoret derför — ytterligare läkarelöner — ej heller kunnat under perioden genomföras.

I den *ecklesiastika* indelningen åter har den förändring trädt i verket, att Lillherrdals socken enligt Eders Kongl. Maj:ts Nådiga bref den 28 Augusti 1863 numera, sedan dess kommissioner år 1866 med döden afgått, blifvit skild från Svegs pastorat och bildar ett eget; äfvensom Gillhofs kapellag numera kan anses vara bragt till stånd.

Deremot hafva de i sista berättelsen omförmälda beslut om utbrytning af vissa delar från Ragunda, Hammerdals, Refsunds och Lits pastorat till bildande af ett nytt pastorat (Stuguns) ej ännu kunnat gå i verkställighet.

Enahanda är förhållandet med de beslut, Eders Kongl. Maj:t under de sista åren behagat i nåder meddela i sammanhang med pröfning af uppgjorda förslag till reglering af presterskapets löneinkomster inom nedannämnda pastorat, eller

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utgiver ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-20.
1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Innevånare.....	2.
3. Näringar.....	4.
Tab. Litt. A. Utsäde och skörd tingslagsvis.....	5.
Tab. Litt. B. Odlad egovidd år 1868 tingslagsvis.....	6.
Tab. Litt. C. Uppgift å beloppen af de statsmedel, som under åren 1866-1870 anvisats Jemtlands län till understöd åt nödlidande efter missväxt.....	7.
Tab. Litt. D. Vinterfödda kreatur tingslagsvis.....	9.
4. Kommunikations-anstalter och varubyten.....	14.
Tab. Litt. E. Bränvinstillverkningen.....	14.
5. Kameralförhållanden.....	18.
Tab. Litt. F. Afvittringen.....	18.
6. Politi.....	19.
Tab. Litt. G. Uppgift angående Filialbanken.....	20.
Tabellbilagor	21-31.
Tab. N:o 1. Folkmängd.....	21.
Tab. N:o 2. Jordbruk.....	21.
Tab. N:o 3. Boskapsskötsel.....	22.
Tab. N:o 4. Skogshushållning.....	22.
Tab. N:o 5. Dödade rofdjur.....	23.
Tab. N:o 6. Af rofdjur dödade husdjur.....	23.
Tab. N:o 7 a. Grufvor, bergverk, bruk, fabriker och manufaktur- inrättningar, år 1870.....	24.
Tab. N:o 7 b. Handtverkerin, år 1870.....	25.
Tab. N:o 8. Allmänna vägar, gästgifverin och skjutsning.....	25.
Tab. N:o 9. Sjöfart och handel, år 1870.....	26.
Tab. N:o 10 a. Hemman och jordlägenheter, m.m. å landsbygden.....	26.
Tab. N:o 10 b. Jordområde och egendomar i staden Östersund.....	27.
Tab. N:o 11. Laga skiften.....	27.
Tab. N:o 12. Krono-uppbörden.....	28-29.
Tab. N:o 13. Sparbankerne.....	30.
Tab. N:o 14. Fattigvården.....	31.

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

III) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 3.

ÅREN

1866—1870.

JEMTLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Under förevarande period hafva länets *gränser* endast undergått en mindre förändring derigenom, att, på sätt redan i sista femårsberättelsen omförmäls, Lillånäsets by enligt Eders Kongl. Maj:ts Nådiga bref den 12 Maj 1865 blifvit från den 1 Januari 1866 afskild från Frostvikens socken och förlagd till Dorotea församling, Åsele tingslag af Vesterbottens län.

Det område, som härigenom samt genom den under nästföregående period verkställda öfverflyttning till Vesternorrlands län af byarna Granön och Rotnäset, jemväl från Frostvikens socken, frångått Jemtlands län, utgör

för Lillånäset, om 0,292 mantal 61,286 qv.ref.

» Granön, » 0,125 » 104,866 »

» Rotnäset, » 0,583 » 87,808 »

eller tillsammans 253,960 qv.ref,

som i det närmaste motsvara 0,20 kvadratmil; hvarföre länets *areal*, som i sista berättelsen upptogs, utan afdrag för Granön och Rotnäset, till 444,03 kvadratmil, rätteligen numera blott uppgår till 443,83 kvadratmil, belöpande häraf på provinsen Jemtland 324,06 och på Herjeådalen 119,77 kvadratmil.

Sedan den i senaste berättelsen omförmälda *karta* öfver länet under sista perioden fullbordats och ett färre antal exemplar deraf medelst statsbidrag och subskriberade medel erhållits, hafva de länge förväntade *geologiska undersökningarna* under år 1868 kunnat börjas och blifvit under år 1869 fortsatta, ehuru med ringa arbetsstyrka, men, såvidt mig känt är, icke fortgått under 1870, såframt icke dit är att hänföra, att en linieafvägning mellan Sundsvall och Levanger vid Trondhjems-fjorden då egt rum, hvarigenom åtskilliga sjöars och andra punkters *höjd öfver hafvet* blifvit bestämd och förut antagna höjdberäkningar i någon mån rättats. Sålunda skulle enligt en af förrättnings-

mannen mig enskildt lemnad uppgift Storsjön hafva en höjd öfver hafvet af 983 fot i stället för 1,026, Kallsjön 1,280 i stället för 1,477 och Åreskutan 4,958 för 4,920, och har riksgränsen vester om Anjan-sjön befunnits ligga 1,757 och barrträ-gränsen på Åreskutan 2,040 fot öfver hafvet.

Någon förändring i länets *juridiska, administrativa, medicinala* och *militära* indelning har icke egt rum. Det i sista berättelsen omnämnda beslutet om socknarna Näs och Hackås förläggande i judicielt hänseende från länets norra till dess södra domsaga har nemligen icke ännu trädt i verkställighet, såsom beroende på nuvarande domhafvandens i den förra bifall eller afgång från tjensten; och en af mig hos Sundhets-Kollegium föreslagen omreglering i viss mån af länets provincialläkaredistrikt har i saknad af vilkoret derför — ytterligare läkarelöner — ej heller kunnat under perioden genomföras.

I den *ecklesiastika* indelningen åter har den förändring trädt i verket, att Lillherrdals socken enligt Eders Kongl. Maj:ts Nådiga bref den 28 Augusti 1863 numera, sedan dess kommissioner år 1866 med döden afgått, blifvit skild från Svegs pastorat och bildar ett eget; äfvensom Gillhofs kapellag numera kan anses vara bragt till stånd.

Deremot hafva de i sista berättelsen omförmälda beslut om utbrytning af vissa delar från Ragunda, Hammerdals, Refsunds och Lits pastorat till bildande af ett nytt pastorat (Stuguns) ej ännu kunnat gå i verkställighet.

Enahanda är förhållandet med de beslut, Eders Kongl. Maj:t under de sista åren behagat i nåder meddela i sammanhang med pröfning af uppgjorda förslag till reglering af presterskapets löneinkomster inom nedannämnda pastorat, eller

a) att ny komministerstjänst skulle inrättas dels i Bräcke församling af Refsunds pastorat, så snart lönerregleringen der kunde komma i tillämpning, och dels i Klöfsjö församling af Bergs pastorat, så snart efter nuvarande kyrkoherdens afgang lämplig bostad åt komminister blifvit inrättad; samt

b) att kapellpredikantstjänsten i Linsells kapell af Svegs pastorat skulle förändras till komministersbeställning.

De i sista berättelsen upptagna, då icke afhjelpa oregelbundenheter i länets indelning kvarstå fortfarande.

De begge nästföregående berättelserna innefatta en fullständig och i min tanke väsentligen riktig framställning af länets allmänna naturbeskaffenhet, och jag skulle således kunna inskränka mig att dertill hufvudsakligen hänvisa, derest icke uppställningen i 1860 års berättelse kunde gifva stöd åt den farliga föreställning, som framkallats af de rika sädesskördar, hvarmed Jemtland under en följd af år med serdeles gynnsamma väderleksförhållanden hugnats, men som synes mig böra i viss mån beriktigas, den nemligen, att under det Herjeådalen, såsom förhållandet också är, egentligen blott egnar sig väl för odling af foderväxter och en utvidgad boskapsskötsel, Jemtland företrädesvis skulle lämpa sig för sädesodling.

Delande uppfattningen angående Jemtlands jordens bördighet och odlingsförmåga, instämmer jag väl äfven, ehuru med någon tvekan, deri, att Jemtlands klimat, såvidt det är beroende af landets nordliga läge och höjd öfver hafvet, ingalunda synes utgöra något hufvudsakligt hinder för den högre kulturutveckling, hvarom den i allmänhet goda, mångenstädes utmärkta jordmånen borde under förutsättning af en allmännare genomförd myrutdikning ingifva grundade förhoppningar; men då den af vidsträckta myrtrakter förorsakade frostländighet, som under det sista årtiondet vållat flere missväxter och kläna skördar, ännu

alltjemt gör sädesodlingen i hög grad äfventyrlig, då de frostnärande myrarna tillsammans upptaga en stor del af hela provinzens ansevärd yttvidd, och då följaktligen, äfven om de ganska stora ansträngningar, som länets befolkning med rikliga statsbidrag under de senare årtiondena gjort till myrars utdikning, i samma omfattning framgent fortsattes, mansåldrar säkerligen skulle förflyta, innan sådana arbeten kunde åstadkomma så förbättrande inverknings på de klimatiska förhållandena, att sädesodlingen kunde anses vara i allmänhet betryggad för frost, synes mig landet tillsvidare hufvudsakligen endast egna sig för en genom ökad foderodling utvidgad ladugårdsskötsel, hvartill rikliga tillfällen finnas, och sädesodlingen böra inskränkas till det minsta möjliga öfverallt, der icke mångårig erfarenhet lemna trygghet för framgången af en vidsträcktare sådan odling, en åsigt, som, på sätt jag längre fram får lämpligare tillfälle att närmare utveckla, i följd af de senare kläna årens sorgliga rön blifvit alltmera utbredd.

Härmed vill jag ej hafva sagt, att ju icke en fortgående utdikning i samma omfattning, som hittills, af de i närheten af odlade lägenheter befintliga, frostnärande myrar är af serdeles stor vikt och bör fortsättas i oförminskad eller om möjligt ökad skala, hvarigenom klimatets af dessa myrar beroende hårdhet så småningom bör kunna i någon mån förminskas; utan min mening är, att under den långa tidrymd, som torde förflyta, innan något allmännare klimatiskt resultat deraf kan vinnas, landets befolkning bör betrygga sig mot frostländighetens menliga inflytande genom att hufvudsakligen egna sig åt ladugårdsskötsel, som åtminstone tills vidare måste vara ett hufvudvilkor för dess välstånd, samt att åt framtiden må öfverlåtas att bestämma, om och i hvad mån Jemtland mera än hittills kan blifva hvad man kallar ett sädesproducerande land.

2. Innevånare.

Tab. N:o 1. Enligt hvad de 2 sista femårsberättelserna upplysa, hade länets *folkmängd* tillväxt under perioden 1851—55 med nära 6 procent, under 1856—60 med 10,4 och under perioden 1861—65 med 10,3, efter afdrag af den tillökning af 1,245 personer, som uppstått genom Ytter-Hogdals sockens öfverflyttning under sistnämnda period från Gefleborgs till Jemtlands län. Inberäknadt denna tillökningssiffra, utgjorde befolkningens antal för hela länet vid 1865 års utgång 67,331 personer. Vid 1870 års slut besteg sig folkmängden åter, allt enligt mantalslängderna och Tab. N:o 1, till 69,269 personer, hvadan tillväxten under nu ifrågakvarande period, 1866—70, endast utgör 1,938 personer eller ungefär 2,9 proc.

Huru förhållandet gestaltar sig enligt allmänna befolkningsstatistiken, grundad på husförhörslängder och folkräkning, kan för hela perioden ej till jmförelse uppgifvas, i saknad af den underdåniga berättelsen derom för 1870. För åren 1866—69 visar sig den skiljaktighet mellan uppgifterna enligt mantalslängderna och dem, som ligga till grund för allmänna befolkningsstatistiken, att folkmängden enligt de förra ej oväsentligt understiger hvad i den senare upptagits, eller vid 1869 års slut för hela länet 70,372 personer i stället för 69,141 enligt mantalslängderna; men då lappbefolkningen, hvilken icke är inbegripen i sistnämnda folkmängdssiffra, såsom icke intagen i mantalslängderna, vid 1870 års slut utgjorde i

Tämmäs' distrikt.....	169 personer,
Undersåkers »	195 »
Föllinge »	154 »
Frostvikens »	253 »
	Summa 771 personer,

minskas härigenom skilnaden i väsentlig mån.

Till förklaring deraf, att, på sätt ofvan visar sig, folkmängdstillväxten under förevarande femårsperiod minskats, torde i främsta rummet böra åberopas en under samma period tilltagande utflyttning.

Under det till *utflyttningen* från hela riket under perioden 1861—65 Jemtland endast bidrog med 71 personer, deraf 35 utflyttat till Amerika, utgjorde de sålunda från länet utflyttandes antal

för 1866.....	59 personer, deraf till Amerika	34,
» 1867.....	61 » » »	39,
» 1868.....	260 » » »	203,
» 1869.....	475 » » »	394,
	Summa 855	Summa 670,

och då utflyttningen för år 1870, hvarom bestämd uppgift saknas,*)

*) Enligt presterskapets uppgifter utgjorde emigrationen från länet år 1870 412 personer. *Statistiska Central-Byrån.*

kan antagas hafva varit större och icke mindre än för 1869, skulle således under perioden 1866—70 de utflyttandes hela antal hafva utgjort minst 1,330 personer, deraf till Amerika ungefär 1,064. Att den sålunda i betänkelig grad ökade utflyttningen under detta och följande år snarare kan väntas tilltaga än aftaga, är af flere anledningar att befara. Länets utflyttningsprocent är likväl ännu något lägre än den för öfriga delar af riket, ty 1869 uppgick de utflyttandes antal för dessa delar sammanräknadt till 0,9 procent af befolkningen, men för Jemtland till blott 0,6 procent.

Förutom utflyttningen till andra delar af riket kommer här till, såsom ytterligare förklaringsgrund för tillväxtförminskningen, att klena skördar, nära gränsande till missväxt, under åren 1865, 1867 och 1869, utom det de antagligen bidragit till den ökade utflyttningen, tillika torde hafva ej blott minskat inflytningarnas antal, utan äfven på äktenskaps ingående samt i någon mån på nativitets- och mortalitetsförhållandena haft ett menligt inflytande, som spåras i den minskade folkmängdstillväxten.

Angående *nativitets-* och *mortalitets-*förhållandena utvisar sista berättelsen, att *nativitetsöfverskottet* i medeltal utgjorde

för 1851—55	685 personer,
» 1856—60	872 »
» 1861—65	969 »

hvaremot, enligt allmänna befolkningsstatistiken, de lefvande födde och de döde för åren 1866—70 uppgått till:

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Födde	1,985	1,984	1,722	1,867	1,741
Döde	999	947	951	1,063	1,096
Öfverskott	986	1,037	771	804	645

eller öfverskott i medeltal för de 5 åren 1866—70: 848,6.

Under en lång följd af år har *mortaliteten* inom länet varit lägre än i något af rikets öfriga län, likasom *medellifslängden* uppgifves här hafva varit störst eller näst den största, ett förhållande, som af sakkunnig person antagits hufvudsakligen härröra från de täta och häftiga temperaturvexlingar, för hvilka befolkningen är utsatt och hvarigenom den härdras. Inverkande torde jemväl den höga och rena bergsluften vara, såsom antagligen mindre gynnsam för utbredande af svårare farsoter. På sätt i sista berättelsen omförmäles, hade emellertid dödlighetsprocenten varit i stigande från 1861, då den utgjorde 1,45, till 1864, då den uppgått till 1,90. Från och med 1865, då den sjönk till 1,54, har den varit nedgående, 1866 till 1,46, 1867 till 1,37 och 1868 till 1,36, men steg åter 1869 till 1,51 och år 1870 till 1,51, hvilket vid betraktande af den nöd, som under några af dessa år flerstädes inom länet herrskat, kan anses för ett jemförelsevis lågt procentförhållande, helst dödlighetsprocenten inom hela riket under tiden (1865—70) uppgått till respektive 1,94, 2,00, 1,96, 2,10, 2,23 och 1,98.

Några svårare *farsoter* hafva under perioden icke hemsökt länets befolkning. Af de allmännast och årligen förekommande febrar hafva spridda fall inom skilda orter egt rum, men hvarken af svårare art eller större omfattning. I de tyfösa och gastriska febrarne har under de 2 sista åren en anmärkningsvärd minskning visat sig. Under September månad 1866 inträffade för första gången tvenne fall af kolera, öfverförd från

Sundsvall. Syfilis eller veneriska sjukdomen, som under perioden 1861—65 här nästan upphört, har deremot under den nu ifrågavarande på ett märkbart och beklagligt sätt tilltagit, otvivelaktigt införd och spridd genom den lösa befolkning, skogsafverkningen från andra orter hitlockat. Det öfvervägande antalet af dessa sjukdomsfall har varit af sekundär form. Anmärkningsvärdt är, att 1867 års allmänna och svåra missväxt, i följd hvaraf en stor del af landets allmoge nödgades begagna nödbrödsämnen, icke, såsom förhållandet var i de nordligare länen, utöfvade något allmännare menligt inflytande på helsotillståndet.

Medan under året 1864 ända till 457 *äktenskap* ingingos och blott 280 genom dödsfall upplöstes, visar sig förhållandet härutinnan under följande 5 år vara sådant:

	Ingångna.	Genom döden upplösta.
1865	409	280.
1866	412	335.
1867	392	304.
1868	343	329.
1869	419	367.
1870	419	340.

I de båda senaste femårsberättelserna har Eders Kongl. Maj:ts Nådiga uppmärksamhet fäst på de inom Jemtland temligen talrikt förekommande *sjelfmorden*. Det visades dock i den sista berättelsen, att sjelfmordens antal inom länet under årtiondet 1851—60 efter medelberäkning betydligt understeg deras medeltal för hela riket; och ehuru antalet för åren 1861 och 1862 utmärkte en stegring, uttalades likväl den förhoppning, att denna plötsliga förändring skulle finnas böra tillskrifvas en tillfällighet. Tyvärr har de följande årens erfarenhet ej fullt förverkligat denna förhoppning. Sjelfmorden uppgingo

	i Jemtlands län	i hela Riket
år 1861 till 6 eller ett på	10,421 innevånare;	till ett på 13,502.
» 1862 » 7 » » »	9,114 » » »	13,407.
» 1863 » 5 » » »	12,999 » » »	14,064.
» 1864 » 5 » » »	13,440 » » »	12,969.
» 1865 » 6 » » »	11,345 » » »	12,400.
» 1866 » 3 » » »	22,957 » » »	13,390.
» 1867 » 4 » » »	17,417 » » »	11,262.
» 1868 » 3 » » »	23,360 » » »	11,402.
» 1869 » 10 » » »	7,037 » » »	11,682.
» 1870 » 8 » » »	8,808 » » »	11,328.

Emellertid synes förestående ej bestämdt utvisa någon stigande tendens, ehuru sista årtiondets resultat är ogynnsammare än det föregående. Relativa antalet sjelfmord inom Jemtland öfverstiger det inom hela riket dock endast vissa år och ingalunda så mycket, att befolkningen här torde böra anses framför den i andra län ega någon serskild predisposition i förevarande hänseende.

Sinnessjukdomarnas antal, hvarom jag dock saknar bestämda uppgifter, anses hafva under de senare åren märkbart aftagit, i synnerhet de af religionsgrubleri härrörande. Såsom en anmärkningsvärd omständighet uppgifves, att någon skälig orsak till dessa sjukdomars uppkomst oftast icke stått att utleta. Åtminstone lär detta gälla den melankoliska formen, som ej sällan uppträder utan någon veterlig anledning, eller också är denna anledning så ringa, att det väckt läkarens förvåning, att deraf kunnat framkallas en sådan sjuklighet i sjäslifvet.

Det fördelaktiga omdöme om befolkningens *nykterhet*, som i föregående berättelse uttalats, eger lyckligtvis ännu sin fulla giltighet. Men anledningar saknas likväl icke till en farhåga, att den större frihet i försäljning af vin till förtäring på stället, som genom 1866 års författning i ämnet medgifvits, torde kunna i berörda hänseende menligt inverka, enär den såsom vin försålda varan ofta lär ega vida mera rusgifvande beskaffenhet, än den borde, hvarutinnan kontrollen är serdeles svår, samt ökade tillfällena till rusgifvande dryckers förtäring alltid måste medföra fara för nykterheten.

Förbrukningen af *kaffe*, som, efter hvad i de senare berättelserna förmäles, år efter år stigit till anseelig höjd, antages hafva i följd af de hårda årens tvingande omständigheter icke obetydligt aftagit, och det är att hoppas, att den under berörda omständigheter vunna insigten om behovet att äfven under den goda tiden spara för den onda fortfarande skall mana till iakttagande af måtta äfven i förevarande hänseende.

I ett så glest befolkadt land, som Jemtland, var det att förvänta, att *skarpskytterörelsen*, som, när den i andra orter uppstod, äfven här omfattades med värma och framkallade föreningar, bildade i enlighet med de af Eders Kongl. Maj:ts föreslagna grunder, ej länge skulle kunna hållas vid lif. Erfarenheten har också under de senare åren gifvit vid handen, att intresset börjat svalna, hvartill måhända i sin mån bidragit, att på en gång skicklige och nitiske öfverbefälhafvare i följd af flere sammanträffande omständigheter ej alltid stått att erhålla. Af de i sista berättelsen uppräknade sju skarpskytteföreningar, hvartill ytterligare får läggas en i Fors socken, kvarstå endast

5 i verksamhet, och deras sammanlagda nummerstyrka är ej af någon betydighet.

I fråga om skismatiska *religionsrörelser* får jag hänvisa till sista berättelsens innehåll.

Någon anmärkningsvärd förändring i afseende å *födoämnen*, *klädebrukt* eller *byggnadssätt* har ej under perioden inträdt, derest man ej kan antaga, att fördomen mot förtäring af hästkött, en fördom, som sannolikt ursprungligen varit i religiös grund djupt rotad, under missväxtåren så mycket gifvit vika för behovet att använda alla möjliga tjenliga näringsmedel, att den för framtiden endast undantagsvis kan bibehålla sitt beklagliga herravälde. Till undanrödjande af enahanda fördom mot användande af svamp såsom födoämne hafva, såsom nedan omförmäles, åtgärder med någon framgång vidtagits.

En omständighet, som torde förtjena att serskildt påpekas, är den, att, enligt hvad folkmängdstabellen visar, den *manliga befolkningens antal* öfverstiger och ej såsom förhållandet är inom de flesta, om ej alla andra delar af riket understiger den qvinliga. Väl är icke skilnaden till den förras fromma större, än att den kan skrivas på räkningen af den för skogsrörelsen skeende inflyttning af ogifte arbetskarlar, men det visar sig i allt fall härstädes en jemnvigt i antalsförhållandet mellan man- och qvinkön, under det detta förhållande för hela riket ställer sig allt ofördelaktigare för det förstnämnda könet, då enligt allmänna befolkningsstatistiken på 1000 innevånare af mankön kommo år 1867: 1,056, år 1868: 1,060, år 1869: 1,064 och år 1870: 1,067 af qvinkön.

3. Näringar.

Tabb. N:is 2 o. 3. A) **Jordbruk** och B) **Boskapsskötsel**. Tabb. N:is 2 och 3.

Enligt Eders Kongl. Maj:ts Nådiga bref den 3 Mars 1865 blef åt hushållningssällskapen uppdraget att, hvart för sitt område, ombesörja insamlandet af primäruppgifter till rikets jordbruksstatistik samt deras granskning och bearbetande till sammandrag; och skulle från och med förevarande femårsperiod, vid hvars början sådan bearbetning af jordbruksstatistiken här kom till stånd, de till nämnda statistik hörande uppgifters insamlande genom Eders K. M:ts Befallningshafvandes försorg för femårsberättelserna upphöra.

Sedan Jemtlands hushållningssällskap medelst penningeuppföringar, som medtagit en ganska kännbar andel af dess jemförelsevis ganska små tillgångar, under år 1865 samt de 3 första åren af ifrågavarande period fullgjort omförmälda Nådiga uppdrag, uppstod fråga om underdånig anmälan, att sällskapet ej kunde fortsätta insamlingen, utan att äfventyra sin förmåga af verksamhet i andra sällskapets syften närmare stående riktningar. I förhoppning att statsbidrag, ungefärligen motsvarande sällskapets årliga uppföringar för jordbruksstatistiken, skulle för något ändamål, som låg sällskapet närmare om hjertat, kunna utverkas, afböjde jag ett beslut om sådan anmälan och förtelde i den föreställning, att uppgifternas insamling genom sällskapets försorg tillsvidare fortgick. Genom missuppfattning af den sällskapets tjänsteman, som härmed haft bestyr, fortsattes emellertid icke insamlingen, hvarom jag erhöi upplysning först så nära inpå tiden för femårsberättelsens afgifvande, att jag misströstade, att tillfredsställande numeriska uppgifter för åren 1869 och 1870

skulle hinna genom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes försorg insamlas; och ansåg jag mig derföre kunna afstå från ett försök, hvars framgång var så tvifvelaktig, helst de ofullständiga och osäkra uppgifter, som möjligen stått att få för sistnämnda 2 år, föga kunde egna sig att sammanpara med de fullständiga och i allmänhet tillförlitliga, som förefunnos för de 3 föregående åren. Härtill kom, att dessa senare uppgifter syntes mig tillräckliga för de allmänna omdömen i förevarande hänseenden, som borde utgöra föremål för femårsberättelsen, i synnerhet då de tre år, hvilka de afse, temligen väl återgifva hufvudbeskaffenheten af periodens årgångar. Ej heller torde jag böra lemna oanmärkt, att den enda utväg, som för insamling af de viktigaste uppgifterna stått Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande till buds, eller ett åläggande för länsmännen, syntes mig både hård och olämplig att i sista stunden tillgripa, då desse tjänstemän, illa aflönte, som de äro, samt i allmänhet och framför allt dessa senare år öfverhopade med verkliga tjänstegörsmål, icke skäligen kunnat förväntas med erforderligt nit fullgöra ett så beskaffadt, för deras tjänst främmande och lönlöst uppdrag, samt i allt fall, om de sålunda å tjänstens vägnar uppträdde, säkerligen icke kunnat från befolkningens sida motse det tillmötesgående, som för någorlunda tillfredsställande uppgifters erhållande vore af nöden.

Med användande af de materialier, som sålunda funnits Tab. Litt. A. att tillgå, äro uti bilagda, med föreskrifvet formulär öfverensstämmande Tab. N:o 2 medelsiffrorna för *hela länet* uppgifna; men

Tab. Litt. B. I afseende å den odlade egoviddan kan en jämförelse mellan 1868, för hvilket år denna uppgifves i Tab. Litt. B, och 1865, för hvilket år en dylik uppgift återfinnes i sista berättelsen, endast ske beträffande åkern, enär 1865 års uppgifter angående odlad äng äro så ofullständiga och alla uppgifter saknas om arealen af sjelfväxande äng under nu ifrågavarande period. Hvad nu angår åkerarealen, upptogs den för 1865 till omkring 23,000 tunnland och finnes för 1868 uppgifven till omkring 25,300, hvilket utvisar en odlingstillväxt under periodens tre första år af 2,300 tunnland eller omkring 766 tunnland pr år. Denna tillväxt skulle, enär årliga tillväxten i odlad åker under föregående period enligt sista berättelsen blott uppgick till 140 tunnland, således öfverstiga den senare med omkring 526 tunnland årligen.

I förra berättelsen antogs väl, att uppgifterna deri angående odlingstillväxten sannolikt understege den verkliga; men då äfven i fråga om uppgiften för 1868 detsamma synes kunna antagas snarare, än motsatsen, torde förhållandet mellan årliga odlingstillväxten i åker under de begge skilda tidrymderna få anses någorlunda tillförlitligt angifvet med ofvan upptagna siffror. I allt fall böra dessa med säkerhet antyda ett odlingens märkbara framåtskridande, som jemväl af andra omständigheter bekräftas.

Detta allt hvad åkerarealen beträffar. Ehuru af anfördt skäl någon sifferjämförelse ej kan uppställas mellan odlade ängsvidden 1865 och 1868, har jag all anledning antaga, att odlingstillväxten i detta senare hänseende ingalunda är mindre, utan hellre större, än i det förra.

Åberopande hvad om jordens beskaffenhet och bruknings-sättet i de föregående berättelserna förekommer, kan jag väl, såsom i sista berättelsen skedde, vitsorda, att foderväxtodlingen fortfarande är i jemn tillväxt, men måste likaledes beklaga, att de i allmänhet höga foderpris, som skogsafverkningen framkallar,

locka ett icke ringa antal jordegare, serdeles inom vissa socknar, till en för deras jordbruk förstörande afyttring af foder.

För det årliga utsädesbeloppet och behofvet för den jordareal, som 1868 användts för odling af de olika fruktslagen äfvensom till grässkörd, för skörden, uppskattad i korntal af utsädet, samt årliga förbrukningen för hvar person hänvisas till de serskilda tabellerna.

Angående årsväxten under perioden, hvarom serskildt föreskrifna berättelser årligen afgifvits, får jag med ledning af dessa och i öfrigt tillgängliga källor anföra följande:

1866. Råg gaf från 8:de till 10:de kornet; korn 7:de å 8:de i Jemtland, 5:te och 6:te i Herjeådalen; potatis från 9:de till 14:de kornet. Sädesskörden ansågs i allmänhet hafva utfallit vida öfver medelmåttan; dock synes detta omdöme mera hafva gällt beskaffenheten än mängden. Höskörden, något skadad, var medelmåttig.

1867. Råg gaf blott 3:dje till 5:te kornet; korn allenast 2:dra till 4:de; potatis 2:dra till 3:dje. Sädesskörden, skadad under flere frostnätter dels i senare hälften af Augusti och dels företrädesvis i början af September, ansågs vara så klen, att nästan allmän missväxt var för handen. Höskörden deremot var god.

1868 åter gaf rågen 10:de, kornet 2:dra till 4:de och potatisen 6:te å 12:te kornet. Allmänna omdömet var, att sädesskörden, måhända hufvudsakligen med afseende å godheten, utfallit något öfver medelmåttan. Höafkastningen var medelmåttig.

1869 lemnade ånyo en så klen, af frost skadad sädesskörd, att den i allmänhet ansågs gränsa till missväxt. Rågen gaf blott 4:de till 7:de kornet; kornet i Jemtland 2:dra till 4:de i Herjeådalen missväxt; potatisafkastningen ringa, men höskörden rik.

Tab. Litt. B.

Odlad egovidd år 1868 tingslagsvis.

Tingslag.	Qvadratref odlad egovidd, använd till									
	Höstsad.	Vårsad.		Potatis.	Andra rotfrukter.	Spånadsväxter.	Gräs och andra foderväxter till		Andra växtslag.	Träde.
		Stråsad.	Baljväxter.				bete.	skörd.		
Brunflo med Östersund	865	6,740	3,550	795	41	?	?	1,751 ?	70 ?	2,323
Sunne	534	6,458	483	645	28 ?	?	?	?	?	2,442
Hallen	197	3,759	797	595	27	44	?	?	?	769
Oviken	398	4,607	485	524	33	57	?	?	?	1,846
Rödön	878	7,709	919	1,077	10 ?	49	12	27,291	?	1,718
Offerdal	464	8,183	330	1,759	5 ?	91	?	13,913	?	1,585
Hammerdal	558	8,590	68	1,560	5 ?	39 ?	?	8,443	?	1,174
Ragunda	962	11,333	41 ?	1,302	56 ?	?	12	5,478	?	2,913
Refsund	569	4,362	256	1,465	4 ?	21 ?	?	2,495	?	1,597
Lit	712	7,582	503	1,323	?	4 ?	?	2,570	?	1,180
Berg	542	4,249	209	713	25	190	?	4,679	?	1,218
Undersåker	148	2,780	55	451	1 ?	3 ?	?	66 ?	?	260 ?
Sveg	617	5,338	?	1,484	67	115	—	—	—	454
Hede	146	1,901	—	2,741	—	—	—	—	—	145

1870. Rågen gaf ända till 15:de, kornet 8:de till 10:de, potatisen 5:te till och med 20:de kornet. Allmänna omdömet var, att sädesskörden befunnits ovanligt rik. Höskörden var ymnig.

Under perioden kan länet således sägas hafva varit två gånger hemsökt af missväxt; och inräknar man året 1865, som likaledes gaf af frost härrörande missväxt, så hafva af de 6 sista åren hvartannat eller tillsammans trenne varit missväxtår.

1867 års missväxt, som både var allmännare och svårare, än 1865 års, påkallade, likasom den sistnämnda, en kraftig mellankomst till nödens lindrande såväl från statens som den enskilda välgörenhetens sida.

Sålunda erhöles, enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 15 November 1857 och den 31 Juli 1868 statsanslag dels mot återbetalningsskyldighet till belopp af 180,000 r:dr och dels utan återbetalningsskyldighet till sammanräknadt belopp af 26,000 r:dr, äfvensom genom enskild välgörenhet gåfvor i penningar och varor ingingo, tillsammans uppgående till belopp och värde af 83,500 r:dr; hvarjemte en af länets landsting utsedd undsättningskomité undfick landstingets bemyndigande att upptaga ett lån af högst 100,000 r:dr för att bland länets kommuner såsom låneunderstöd fördelas. De medel, hvilka sålunda voro tillgängliga till de af missväxten lidandes understöd, uppgingo alltså till det ansenliga beloppet af 389,500 r:dr.

Sedan genom undsättningskomiténs försorg 13,500 tunnor säd och mjöl blifvit för de kontanta tillgångarne uppköpta och dels upplagda i Sundsvall, för direkt afhentning, dels ock på komiténs bekostnad hitförda och här magasinerade, erhöles länets socknar, efter det deras olika behof blifvit af komitén så noggrant ske kunde afvägde, lån i penningar eller varor till belopp af 267,737 r:dr; hvadan af de 100,000 r:dr, landstinget anvisat, 12,263 r:dr icke anlätades; och fingo kommunerne sedermera sjelfve, dock under serskildt föreskrifven kontroll, inom sig fördela det lånebelopp, hvardera undfått.

De gåfvomedel, hvilka dels af Eders Kongl. Maj:t i nåder anvisats och dels genom enskild välgörenhet kommit länets nödställda befolkning till godo, blefvo, med undantag af smärre, såsom rena gåfvor utdelade belopp, åter använda till beredande

af arbetsförtjenst, i öfverensstämmelse med det vid medlens anvisande fästa vilkor, att understödet borde hufvudsakligen göras beroende af den behöfvandes egen omtanke och arbetsamhet, samt för att genom de sålunda erhållna arbetenas försäljning öka de eljest otillräckliga tillgångarne. För sådant ändamål utsågs inom hvarje socken en arbetskomité, som genom länets undsättningskomité sattes i tillfälle att understödja den arbetslösa, hufvudsakligen qvinliga befolkningen medelst utlemnande af råämnen till vissa arbetsprodukter, som derefter med mjöl eller penningar betalades enligt en bestämd taxa. Dessutom användes en del af gåfvomedlen till smärre vägarbeten, äfvensom mindre försträckningar på våren 1868 lemnades sådana behöfvande, som funnos vara deraf i behof och ansågos i stånd att dem sedermera återbetala. Sammanlagda beloppet af de medel, som på dessa sätt utgingo af gåfvofonden och genom arbetens försäljning inbragte summor, uppgick till omkring 155,000 r:dr; och vågar jag för visst antaga, att genom de sålunda vidtagna anordningarna den nödställda befolkningens oundgängliga behof blifvit afhjelpna och svårare nöd undvikits; hvarföre det är mig en kär pligt att uttala samma befolkningens erkänsla för de gåfvor, genom hvilka berörda anordningar kunnat komma till stånd.

Genom felsläendet af 1869 års skörd påkallades lyckligtvis ej andra undsättningsåtgärder, än att enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 23 Mars 1870 ett statsanslag beviljades Offerdals socken till belopp af 4,000 r:dr mot återbetalningsskyldighet och 2,000 r:dr utan sådan; äfvensom förenämnda undsättningskomité, enligt nytt uppdrag af landstinget, sattes i tillfälle att bispringa åtskilliga socknar med lån till sammanräknadt belopp af 20,930 r:dr, som hufvudsakligen utgingo i säd och råämnen, som komitén uppköpt och hvarmed nödhjulsarbeten inom socknarna anordnades.

Till öfversigt af de statsunderstöd, som, på sätt här Tab. Litt. C. ofvan är nämndt, eller eljest under perioden för länets nödlidande erhållits samt af återstoden å äldre undsättningslån bifogas Tab. Litt. C.

Dessutom torde här böra upptagas, att, sedan riksdagen anvisat ett belopp af 200,000 r:dr att serskildt utgå för år 1868,

Tab. Litt. C. Uppgift å beloppen af de statsmedel, som under åren 1866—1870 anvisats Jemtlands län till understöd åt nödlidande efter missväxt.

Kongl. Maj:ts bref, hvarigenom understödet beviljats.	Beviljade understöd.		Ogulden återstod, vid 1865 års utgång, af äldre undsättningslån.	Inom 1870 års utgång återbetalte belopp.	Anmärkning.
	Utan återbetalningsskyldighet.	Med återbetalningsskyldighet.			
År 1866, Maj 11.....	38,600	—	—	—	} För omläggning af landsvägen mellan Ope och Pilgrimstad.
» 1866, Juli 13.....	11,400	—	—	—	
» 1867, Nov. 15.....	20,000	180,000	—	36,165.39	} Skulle återgäldas med en tredjedel vid hvarje af uppboresstämorna 1870, 1871 och 1872, men genom Kongl. brefvet den 4 Mars 1870 hafva åtskilliga kommuner erhållit anstånd dermed till åren 1871, 1872 och 1873.
» 1868, Juli 31.....	6,000	—	—	—	
» 1870, Mars 23.....	2,000	4,000	—	—	} Tilldelade Offerdals socken, att återgäldas med en tredjedel vid hvarje af uppboresstämorna 1872—1874.
	—	—	160,000	158,676.77	
Summa R:mt R:dr	78,000	181,000	160,000	194,842.16	

till beredande genom vägarbeten af arbetsförtjenst åt den genom missväxt nödställda befolkningen i vissa trakter af riket, Kongl. Maj:t, enligt nådigt bref den 8 April nämnda år funnit skäligt deraf anvisa tillhoppa 34,000 rdr såsom bidrag till 3 serskilda, i berättelsen under rubriken landkommunikationer omnämnda vägarbeten inom Jemtland, nemligen dels vägomläggning från Rödösundet till Trollsåsen och vid Bräcke by, dels ock byggnad af ny väg från Genvalla till Storviken.

För handels- och markegångsprisen å de hufvudsakligaste sädeslagen under perioden redogör, serskildt för hvarje år, följande tabell.

År.	Markegångspris Litt. A. (för kub.fot).					Handelspris. (för kub.fot).				
	Råg.		Korn.		Ärter.	Råg.		Korn.		Ärter.
	Jemt-land.	Herjeå-dalen.	Jemt-land.	Herjeå-dalen.	Jemt-land.	Jemt-land.	Herjeå-dalen.	Jemt-land.	Herjeå-dalen.	Jemt-land.
1866.....	1,94	1,94	1,11	1,59	4,50	3,38	2,22	3,06	2,02	3,20
1867....	2,05	1,60	1,60	1,25	5,56	2,94	2,70	2,35	2,25	3,28
1868.....	2,75	2,75	2,58	2,58	2,97	2,54	2,54	2,54	2,54	5,56
1869.....	2,00	2,00	1,80	1,50	4,50	3,17	3,17	3,10	3,00	3,17
1870.....	2,63	2,63	2,25	2,25	2,63	3,33	2,93	2,92	2,62	2,86

Handelsprisen afse fullgod vara, markegångsprisen åter den inom orten frambringade.

I senaste berättelsen anmärktes spanmålsprisens beroende af den dryga transportkostnaden till och från de aflägs kusthamnarna, och i sammanhang dermed uttalades, att en betydlig lättnad och större jemnhet i fraktprisen voro att i en snar framtid förvänta, sedan den nyanlagda kommunikationsleden, afsedd delvis för land- och delvis för sjötransport samt från Norska kusten redan färdig och trafikerad till Jemtlands östra gräns, äfven hunne att derifrån till den östra kusten fullbordas.

Jag begagnar samma plats, der nämnda förhoppning i förra berättelsen framställdes, för att uttala mitt tvifvel, att en sådan förhoppning skall komma att förverkligas, och skall, då fråga blir om kommunikationsväsendet, uppgifva grunderna för detta tvifvel.

Några åtgärder till höjande af *trägårdsskötselns* närvarande låga ståndpunkt hafva under perioden icke vidtagits, ej heller har jag erfarit någon märkbar verkan af dem, som tillföre skola egt rum; och så länge ännu serdeles mycket återstår att göra för jordbrukets förbättring, torde föga utsigt vara för handen att kunna med framgång verka något för *trägårdsskötseln*, af hvilken, åtminstone såvidt dermed afses fruktträns odling, några fördelaktiga resultat endast undantagsvis torde vara att förvänta.

Åkerbruket är ännu icke hvad det efter omständigheterna kunde vara eller hvad det borde vara, så länge saknaden af en tidsenligt lättad vägförbindelse med de aflägs kusterna tvingar länets befolkning att, om också med betänkligt äfventyr, söka framalstra säd, motsvarande länets behof. Orsakerna härtill äro i väsentlig mån att finna i en för jordbruket menlig täflan med skogsafverkningen. Under det åkerbruket, när skörden utfaller gynnsamt, saknar utvägar att med fördel afsätta möjligt öfver-skott och förvandla detsamma uti allt mera nödiga kontanter, lemna skogsafverkningen sådane i jämförelsevis rikligt mått, hvilket föranleder allt för många jordegare, att i förlitande på

dessa kontanta inkomster egna mindre arbete och omtänka, än vederborde, åt ett åkerbruk, som företer så många vanskligheter, dem man dock, med användande af större insigt och arbete, säkerligen skulle kunna i ej ringa mån förminska. Vidare rycker skogsafverkningen genom arbetsprisens ofvanberörda stegring mycken arbetskraft från jordbruket eller fördyrar erhållandet deraf; och slutligen bidrager den till jordbrukets undergräfvande genom att, på sätt ofvan är anmärkt, framkalla en för jordbruket menlig höförsäljning.

De betänkliga verkningarna af förenämnda omständigheter, framförallt den sist berörda, sträcka sig naturligtvis också i viss mån till *boskapsskötseln*. Åsigtens om dennas utomordentligt stora betydelse för länet har blott småningom vunnit insteg hos befolkningen; men de senare årens kännbara erfarenhet har, efter hvad redan är antydt och många omständigheter gifva vid handen, fortskyndat åsigtens allmänna spridning och tillämpning.

Sälunda visar sig af Tab. N:o 3 öfver *vinterfödda kreatur*, Tab. N:o 3. under periodens tre första år, jämförd med förhållandet under nästföregående två perioder, att, om man undantager svinkreatur, hvilkas antal de täta missväxterna nedsatt, kreatursstocken i öfrigt står ej oväsentligt högre, oaktadt fodertillgången under två af nämnda år blott varit medelmåttig.

Antalet vinterfödda utgjorde:

	Fäkkreatur.	Får.	Getter.
År 1860—1861	41,129.	49,933.	41,474.
» 1861—1865 i medeltal ...	43,752.	56,490.	38,021.
» 1866—1868 i d:o ...	47,295.	66,503.	45,421.

Uti näst sista berättelsen äro Herjeådalens 1860—1861 vinterfödda får och getter upptagna under ett gemensamt antal, men härofvan har detta för delatslika på hvardera slaget, hvilket icke torde serdeles avvika från verkliga förhållandet.

Då nu, enligt hvad jag på grund af enskilda meddelanden känner, de två sista årens jämförelsevis goda grässkördar föranledt en större tillökning af ladugården, än under periodens föregående år, torde tillväxten af boskap vara ändock betydligare, än förestående siffror antyda.

Till upplysning om förhållandet i förevarande hänseende Tab. Litt. D. inom de serskilda tingslagen bifogas till denna, likasom till den sista berättelsen, en serskild tabell, Litt. D.

Till *förbättring* af Jemtlands *boskapsras*, som utmärker sig för en i förhållande till utfodringen stor mjölkrikedom, har på statens bekostnad ett stamholländeri af inhemska kor af den s. k. fjällrasen och en Algauer-tjur varit sedan 1867 uppsatt å hemmanet Rörön i Oviken och gifvit goda resultat i en inom orten alltmera värderad afkomma.

Hästaaveln, åt hvilken Jemtländingen sedan äldre tider företrädesvis och med mycken förkärlek egnat sin uppmärksamhet och sina omsorger, är väl ännu inom vissa trakter en rätt betydande näringskälla, men har såsom sådan på senare tider ej obetydligt aftagit. Skiljaktiga meningar börja också uppstå derom, huruvida icke denna näringsgren bör vika för en utvidgad ladugårdsskötsel.

Ehuru den senare torde böra i allmänhet tillmätas ett afgjort företräde, synas dock förhållandena inom vissa orter åtminstone tillsvidare medgifva en för jordbrukaren fördelaktig förening af begge.

Till utveckling af de goda egenskaperna hos Jemtlands ras af *arbetshästar* hafva, medelst det i förra berättelsen omförmälda statsanslag af 5,000 r:dr, ett antal af norska hingstar från Gudbrandsdalen blifvit inköpte samt på skilda trakter af länet stationerats, mot förbindelse för innehafvarne att inom 10 år medelst årlig amortering dem inlösa; och i den mån inflytande amorteringsbelopp sådant lämpligen medgifver, komma dylika afvelsdjur att framgent inköpas, för att till länets öfriga orter

på enahanda vilkor utlemnas. De hittills inköpte hingstarnes antal uppgår till 8 stycken.

Det till *färafvelns* upphjelpande anvisade statsanslag af 2,500 r:dr, hvarom sista berättelsen också förmäler, har på liknande sätt användts till uppköp af bagglam af Cheviot-ras, hvilken af sakkunnige ansetts för ändamålet mest lämplig. Också hafva de inköpta afvelsdjuren visat sig besitta serdeles värderika och för ortens förhållanden lämpade egenskaper samt

Tab. Litt. D.

Vinterfödda kreatur tingslagsvis.

		Hästar.	Oxar och tjurar.	Kor.	Ungnöt.	Får.	Getter.	Svin.
Brunflo	1866	811	58	1,822	398	3,218	797	259
	67	807	59	1,739	331	3,122	682	288
	68	731	51	1,665	299	2,904	848	289
Sunne	1866	501	49	1,066	246	1,863	297	205
	67	601	49	1,191	238	1,819	273	86
	68	601	49	1,191	238	1,819	273	86
Hallen	1866	426	39	1,069	423	1,707	1,913	154
	67	383	24	992	424	1,690	1,736	154
	68	396	31	941	326	1,691	1,819	172
Oviken	1866	570	103	1,632	571	2,862	519	255
	67	561	102	1,646	581	2,866	487	227
	68	522	77	1,560	526	2,730	447	233
Rödö	1866	803	136	1,706	432	3,388	3,213	341
	67	766	89	1,702	434	3,319	2,988	206
	68	701	83	1,607	373	3,118	2,848	250
Offerdal	1866	1,103	177	2,883	1,189	6,097	6,432	351
	67	1,106	178	3,030	1,305	6,548	6,750	161
	68	1,023	168	2,740	992	5,680	5,962	238
Hammerdal	1866	1,709	212	4,242	1,142	10,308	6,896	216
	67	1,321	204	4,288	1,190	10,502	6,728	103
	68	1,758	218	4,435	1,191	10,715	7,047	196
Ragunda	1866	1,094	112	3,132	463	5,377	4,748	501
	67	1,052	114	3,051	432	4,987	4,210	440
	68	1,051	108	3,054	448	3,738	4,198	457
Refsund	1866	838	85	2,550	436	4,697	3,098	333
	67	741	128	2,153	449	4,063	2,895	244
	68	834	98	2,388	292	4,727	3,259	218
Lit	1866	1,698	137	3,315	1,136	7,924	6,550	237
	67	1,322	127	4,199	961	7,770	6,368	129
	68	1,673	145	3,396	993	8,016	5,908	195
Berg	1866	659	65	2,634	810	4,222	2,756	231
	67	641	62	2,685	571	4,154	2,531	235
	68	638	72	2,596	523	3,857	2,218	266
Undersåker	1866	712	213	2,539	1,050	5,490	4,632	71
	67	699	224	2,455	882	5,217	4,544	77
	68	602	196	2,226	994	5,043	4,066	55
Sveg	1866	754	209	3,740	900	5,476	1,572	125
	67	768	221	3,775	877	4,235	1,129	78
	68	731	208	3,638	750	5,135	1,658	134
Hede	1866	616	152	2,741	606	3,942	1,503	—
	67	606	188	2,739	656	3,494	1,376	11
	68	581	186	2,642	610	3,220	1,434	8

redan lemnat en god och af befolkningen omtyckt afföda. Det hittills inköpta antalet baggar uppgår till 63 stycken, hvilket antal i år kommer att ökas medelst ytterligare inköp för det å fonden innestående belopp af 586 r:dr 31 öre.

Då fårafvelns förbättring är af serdeles vigt, enär Jemtland redan visat sig kunna frambringa ylleväfnader, ej blott för eget behof, utan jemväl trots sitt afskilda läge till en förmånlig försäljning utom orten, så är det glädjande att erfara det bevis på ett stigande intresse för denna näringsgren, som ofvannämnda stora tillväxt i fårskreaturens antal innebär, helst detta intresse bör kraftigt understödja de bemödanden, som i förenämnda hänseende från det allmännas sida göras.

Hänvisande till de i följande tabell lemnade uppgifter å de för olika år noterade *handelspris å kreatur*, får jag fästa uppmärksamheten å den stegring i dessa pris, som nämnda uppgifter utvisa.

	Hästar.	Oxar.	Kor.	Ungnöt.	Får.
	R.dr.	R.dr.	R.dr.	R.dr.	R.dr.
År 1866.....	209	65—80	50—60	30—35	6
» 1867.....	200	65—80	50—60	30—35	6
» 1868.....	160—200	65—80	45—60	25—35	5—6
» 1869.....	200	65—80	50—60	30—35	6
» 1870.....	200—275	65—100	60—75	35—40	6—8

Smörprisen, för förra perioden uppgifna till 10 r:dr lisp. för vanlig vara, samt 12 å 14 r:dr för bättre beredd, hafva under förevarande period i allmänhet varit desamma. Endast ett år torde de för vanlig vara hafva något höjt sig i följd af serskilda omständigheter, som tillfälligtvis inverkat på de större marknaderna.

I fråga om *farsoter bland husdjuren* har jag blott att nämna, hurusom s. k. klöfhälsa nästan årligen förekommit bland rensdjuren, samt att sjukdomen springorm, ehuru ej af svårare beskaffenhet, vissa tider utbrutit dels inom Svegs pastorat och dels på några få andra ställen inom länet.

Bland åtgärder till jordbrukets förbättring torde i första rummet böra nämnas de *med statsanslag understödda myrutdikningar och sjösänkningar*. De företag af nämnda beskaffenhet, som under perioden åtnjutit statsunderstöd, äro följande:

	Beräknad kostnad.		Anslagsbelopp.		Torrläggningens areal.
	R.dr.	öre.	R.dr.	Qv.ref.	
Myrutdikning vid					
Byn Öjnen i Ström.....	62,436	94	10,400	1,420	
» Lomåsen i Hammerdal.....	6,055	34	1,200	2,458	
» Österåsen i d:o.....	12,977	46	2,200	923	
» Håxås och Skarpås i d:o.....	21,648	20	3,600	1,668	
» Gisselås i d:o.....	20,207	02	3,449	4,150	
» Kakuåsen i d:o.....	24,546	90	4,900	2,483	
» Bye i d:o.....	8,500	—	2,830	2,168	
» Viken m. fl. i Ytterhogdal.....	22,210	77	10,900	1,900	
» Österbacken i Oviken.....	3,431	16	860	522	
» Hällne i d:o.....	7,577	58	2,520	612	
» Kinderåsen i d:o.....	849	71	200	612	
» Sölfbacken i d:o.....	2,500	—	833	1,464	
» Tullus i Rödön.....	10,200	—	3,400	1,176	

	Beräknad kostnad.		Anslagsbelopp.		Torrläggningens areal.
	R.dr.	öre.	R.dr.	Qv.ref.	
Myrutdikning vid					
Byn Öfverbyn i Marieby.....	3,600	—	1,200	2,000	
» Öfverhallen i Hallen.....	6,000	—	2,000	1,075	
» Bräcke i Bräcke.....	13,500	—	4,500	448	
» Åsen i Sundsjö.....	10,500	—	3,500	1,885	
» Raftelfven och Sandviken i Föllinge.....	12,000	—	4,000	2,295	
» Störåsen i d:o.....	4,203	05	1,300	—	
» Skärvången i d:o.....	24,449	10	2,000	—	
» Siljeåsen i Alanäs.....	2,280	—	650	179	
Sänkning af Fläsjön i d:o.....	42,750	—	7,120	9,016	
Summa	322,453	23	73,562	38,457	

Vidare torde i sammanhang härmed *Hushållnings-sällskapets verksamhet* böra omnämnas.

Dervid bör i främsta rummet en redogörelse lemnas för hvad till *mejerihandteringens* upphjelpande blifvit med understöd såväl från statens, som landstingets sida åtgjort.

Under föregående period och ett par år af den förevarande hade Sällskapet sökt sprida undervisning i smör- och ostberedning samt mjölkhusållning i allmänhet genom kringresande undervisare, som under ett kort uppehåll å lämpliga ställen inom länet höllo föredrag i ämnet och visade de afhandlade metodernas praktiska tillämpning. Åtskilligt godt verkades väl härigenom; men då man tar i betraktande vår allmoges temligen allmänna tröghet, när fråga är om antagande af något nytt, var det att befara, att den sålunda anordnade undervisningen, som blott kunde teoretiskt bevisa de nya metodernas företräde, men icke åstadkomma praktisk erfarenhet om ekonomiska fördelar af deras tillämpning, ingalunda skulle snabbt medföra något allmännare resultat. Till ett sådant mål syntes deremot inrättande af s. k. *bymejerin* snarare och säkrare böra leda. Sedan i viss mån berättigade farhågor, att befolkningens på misstroende grundade obenägenhet för association skulle omöjliggöra bymejerins inrättande, någon tid fördröjt försök derutinnan, vidtogos sådana under sommaren 1868 medelst erbjudande af kontant understöd af 200 r:dr till anskaffande af mejeri-inventarier och derjemte aflöning för första året till en genom Hushållnings-sällskapets försorg anskaffad mejerska, för hvilket understöd landstinget jemväl anvisat medel; och lyckades det att med sådant understöd få ett bymejeri under hösten nämnda år till stånd i några centralt belägna byar inom Mörsills socken, samt ett annat sådant i verksamhet under påföljande vinter i Näs socken. De ekonomiskt fördelaktiga resultaten af dessa första bymejerin hafva, såsom väntadt var, manat till föredömet efterföljd, så att numera tillsammans 9 bymejerin med enahanda understöd kommit till stånd. Deras handtering bedrivs hufvudsakligen med den af delegarne sjelfva tillsläppta mjölk, i mån hvaraf den rena behållning, som de tillverkade och vanligen för gemensam räkning försålda varorna lemna, emellan delegarne fördelas. Och mejeribolagen utgöra sålunda egentligen en förening af närboende jordegare för gemensam tillverkning af mejeriprodukter. En sådan gemensamhet kan emellertid icke för närvarande fortsättas under sommaren, enär delegarne då föra sina kreatur till bete vid spridda fåbodeställen, hvarföre mejerien hittills endast

varit i verksamhet under vintern, ett förhållande, som dock torde framdeles kunna i viss mån ändras. Det oaktadt och ehuru delegarnes antal vid hvarje mejeri hittills varit ringare, än omständigheterna medgifva och det stigande intresset för saken låter förvänta, har dock den ekonomiska fördelen redan under det första utvecklingsstadium, hvori saken för närvarande befinner sig, varit ganska stor, framförallt deruti, att små mjölk-quantiteter, som eljest sannolikt gått utan egentlig nytta förlorade, nu kunnat förvandlas i sparpennningar, som vid mejeri-årets slut utgjort ett jmförelsevis rätt vackert belopp, ofta lika oväntadt som välkommet. Förut har den enskilda smör- och osttillverkningen under vintern varit, i jmförelse med sommarens, temligen obetydlig och lemnat utöfver förbrukningen ett ganska ringa överskott till afsalu, under det deremot vintertillverkningen vid 7 af förenämnda mejerin (om de öfriga saknas ännu infordrade uppgifter) beräknats hafva sista mejeri-året lemnat en ren inkomst af 13,528 r:dr, som, fördelad mellan dessa mejerins 77 delegare, utgör öfverhufvud omkring 175 r:dr för hvarje. Härvid torde erinras, att samtliga dessa mejerin, såsom ofvan nämndes, varit i verksamhet blott under vintern och flere bland dem endast en kortare tid deraf, att ej nämna andra omständigheter, som för närvarande vållat minskning i tillverknings- och inkomstbeloppet. Behållningen per kanna mjölk har vexlat mellan 18 och 24 öre; ett resultat, som med afseende å den närvarande svårigheten att utom orten afsätta ladugårdens produkter kan anses tillfredsställande nog och framdeles torde komma att ställa sig ändå bättre.

Sedan erfarenheten gifvit vid handen, att länets allmoges ögern sände sina döttrar till statens aflägsna större mejeriskolor, framställde sig den tanken, att *undervisning i mjölk-handteringen* skulle vid de uppstående mejerien med större framgång kunna meddelas, hvarföre ock med bidrag, som af landstinget ställdes till Hushållnings-sällskapets förfogande, en sådan undervisning alltsedan hösten 1868 varit vid hvarje af mejerien anordnad för en bolagets och en Hushållnings-sällskapets elev; och har staten jemväl lemnat understöd härtill genom 3 elevstipendier å 150 r:dr, som årligen från Kongl. Landbruksakademien erhållits. Till mejeriens anordnande och undervisningens ledande hafva under några månader 1869 och 1870 Statsagronomen, Löjtnanten Cederborgh, och under sistlidna vinter en antagen *länsmejerska* varit använda.

Vid länets år 1862 öppnade *landbruksskola* hafva i allmänhet lärlingeplatserna varit fyllda och intresset för denna skola kan sägas vara i stigande, åtminstone i vissa delar af provinsen Jemtland, ehuru, hvad andra delar beträffar, meningarna om skolans nytta ännu tyvärr äro delade. Bland socknar, der intresset hittills visat sig störst, såvidt man får sluta dertill af lärlingarnes antal under hela tiden från skolans öppnande, torde böra nämnas Ragunda, som kontribuerat med 10, Fors med 7 och Lit med 6 lärlingar. Till uppmuntran för afgangslärlingar har Hushållnings-sällskapet vid de årliga afgangsexamina låtit utdela premier.

I sammanhang med sällskapets allmänna höstsammanträden hafva på sällskapets bekostnad *landbruksmöten*, med utställning af landthushållningens samt dess binäringars produkter och redskap, varit årligen anordnade och premier dervid utdelats. Dessa möten, som de första åren efter deras införande uteslutande voro förlagda till landbruksskolan, hafva från och med 1867

hållits å skilda trakter, hvarigenom intresset för sådana möten och nyttan af desamma i ej obetydlig grad stegrats.

Kostnadsfritt *biträde af statens agronomer* har blifvit länets befolkning årligen beredt, dels i och för utdikningsundersökningar och andra föremål för jordbrukets främjande, dels ock, på sätt ofvan är nämndt, serskildt för mejeriens ordnande och öfvervakande af den der meddelade undervisningens gång.

Genom en af sällskapet antagen *undervisare*, som med vitsord om goda insigter och ej vanliga undervisningsgåfvor hösten 1867 utgick från landbruksskolan, har praktisk handledning alltsedan årligen meddelats dem, det önskat, såväl i de *till jordbruket hörande ämnen*, som uti *korg- och halnflätning* samt *fiskodling*, i hvilka senare ämnen samma undervisare på sällskapets bekostnad genomgått lärokurser, i det förra ämnet i Stockholm och i det senare vid statens fiskodlingsanstalt å Östanbäck i Ångermanland.

Likaledes har sällskapet vintern 1869 och 1870 bekostat en i Östersund bosatt smed genomgåendet vid veterinärinstitutet af en lärokurs uti *hofslegeri*, mot skyldighet för honom att på billiga villkor här mottaga lärlingar deri.

Till främjande af *husslöjden* har sällskapet, utom på det sätt ofvan är vidrördt, sökt verka derigenom, att sällskapet jemte åtskilliga andra Hushållningssällskap bidragit till inrättande af en ständigt utställning och försäljning af industri- och slöjdalster i Stockholm.

Årligen hafva ett ej obetydligt antal *landbruksskrifter* tilldelats sällskapets ledamöter, äfvensom hvitbets- och cembratallfrön jemte sticklingar af några från landbruksakademins experimentalfält upphemtade, här uppdragna och för klimatet passande korgpilsarter utdelats under 1868 och 1870 för röns anställande.

Till spridande af kännedom af våra matnyttiga *svamparter* och deras användning hafva dels med bidrag af landstinget undervisare varit till flere trakter inom länet utsände och dels skrifter i detta ämne blifvit kringspridda.

För att understödja bildandet af ett bolag för *undersökning af Lundörre nickelmalm-anledningar*, har sällskapet tagit en aktie i detta bolag, hvars undersökningsarbeten tvenne somrar fortgått, men numera afslutats, sedan de gifvit vid handen, att nickelmalm ej egde den rikedom, som varit förväntad, och att en grufdrift på grund deraf ej skulle löna sig.

Det är redan nämndt, att sällskapet enligt nådigt uppdrag åren 1866—68 likasom år 1865 låtit insamla *primäruppgifter till jordbruksstatistiken*, äfvensom att kostnaderna härför varit kännbara. De hafva i medeltal årligen uppgått till öfver 1,000 r:dr, under det sällskapets vanliga årsinkomster i allmänhet föga öfverstigit 2,000. Sällskapets *samtliga inkomster* under hela perioden, inberäknadt de för vissa ändamål anvisade statsanslag och landstingsbidrag, hafva utgjort 14,036 r:dr 33 öre, men *utgifterna* uppgått till något öfver 20,700 r:dr. Sällskapet skulle således icke kunnat bekosta ofvanberörda åtgärder till jordbrukets och dess binäringars främjande, derest icke äldre besparingar funnits, hvilka också under de senare åren väsentligen medtagits. När dertill kommer, att *antalet af sällskapets ledamöter*, hvilket år 1866 uppgick till 580, sedermera visat tendens att nedgå, så att det för 1870 endast utgjorde 512, hvarigenom inkomsterna ej oväsentligt minskas, så äro utsigterna

för sällskapets gagnande verksamhet i dess egentliga syften tyvärr inskränkta nog.

Dagsverksprisen för de serskilda åren finnas enligt markgångstaxan upptagna i följande öfersigt, men hafva i verkligheten icke obetydligt öfverstigit dessa.

	Under andtiden.				Andra årstider.			
	Jemtland.		Herjedalen.		Jemtland.		Herjedalen.	
	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.
År 1866, R.dr R.mt	1,60	1,00	1,50	1,00	1,00	0,75	1,25	0,75
» 1867, » »	1,50	1,00	1,50	1,00	1,00	0,75	1,00	0,75
» 1868, » »	1,42	0,97	1,50	0,85	1,08	0,73	1,00	0,60
» 1869, » »	1,58	1,00	1,50	1,00	1,12	0,75	1,00	0,60
» 1870, » »	1,58	1,00	1,50	1,00	1,12	0,75	1,00	0,60

Tab. N:o 4. C) Skogshushållning. Vidfogade Tab. N:o 4 utvisar, att arealen af de till ett antal af 54 rätteligen uppgående *öfverlopps-markerna* eller den Kongl. Maj:t och kronan omedelbart tillhöriga och under dess disposition stående skogsmark utgör 855,829 qvadratref, deraf ännu intet blifvit till ordnad skogshushållning indeladt.

Denna uppgift om öfverloppsmarkernas antal och areal öfverensstämmer icke med enahanda uppgift i sista berättelsen, der antalet upptogs till 48 och arealen till allenast 590,475,65 qvadratref. Hvad antalet beträffar, så beror skiljaktigheten deraf, att i den till grund för sista berättelsen lagda, af vederbörande afvittringslandtmätare uppgjorda förteckning öfver ifrågasvarande marker 3 stycken utan känd anledning, förmodligen af förbiseende, uteslutits, hvarjemte i samma förteckning två öfverloppsmarker upptagas allenast under hvar sitt nummer, under det i den med större noggrannhet numerá uppgjorda och af förste landtmätaren granskade förteckning, som nu blifvit lagd till grund för uppgifterna, dessa 2 öfverloppsmarker af serskilda anledningar äro upptagna, den ena under 3 och den andra under 2 skilda nummer.

Beträffande åter skilnaden i areal, synes denna härleda sig dels från uteslutandet ur den förstnämnda förteckningen af 3 öfverloppsmarker, dels ock derifrån att, efter hvad det vill synas, impedimenten ej i samma förteckning upptagits, hvilket deremot skett i den senare förteckningen, hvilken, uppgjord med användande af det på senare åren genom flere öfverloppsmarkers omräkning tillkomna fullständigare material, i allt fall måste i afseende å tillförlitlighet anses ega afgjort företräde.

I öfverensstämmelse med Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref till Kammar-kollegium af den 25 Maj 1860 har undersökning verkstälts icke blott, på sätt i sista berättelsen nämnes, å 33 öfverloppsmarker inom Hällesjö, Fors', Bergs, Rätans, Ovikens, Hackås' och Ströms socknar, utan äfven numerá å alla de öfriga; och hafva, efter det regleringsförslag i afseende å såväl de förra, som de senare blifvit under olika tider till nådig pröfning öfverlemnade, Eders Kongl. Maj:t i nådigt bref af den 22 December 1869 förklarar förstnämnda 33 öfverloppsmarker böra för kronans räkning såsom *kronoparker* bibehållas, dock, hvad 3 sådana marker inom Bergs socken anginge, endast i den

mån de icke komme att, på sätt i ett senare nådigt bref medgifvits, användas till fyllnadsanslag för Etnäs' by, hvaremot Nådigt beslut angående öfriga öfverloppsmarker, för hvilka enahanda användningssätt blifvit af Eders Kongl. Maj:ts Befallhafvande tillstyrkt, ännu icke meddelats.

Å länets öfverloppsmarker hafva under periodens fyra senare år afverkats 1,419,185 kubikfot virke till ett penningevärde af 52,935 r:dr.

Beträffande *boställsskogarne areal* hänvisas till ofvannämnda Tab. N:o 4 och förra berättelsen. Afverkningsbeloppet för de 4 sista åren är uppgifvet till 1,202,864 kubikfot, hvaremot fullständig uppgift om afverkningsvärdet ej kunnat erhållas.

Länets *jägeristat* har under perioden tid efter annan ökat, så att den nu består af 3 jägmästare och 9 kronojägare.

Instämmande uti hvad som i de sista berättelserna blifvit i fråga om den *enskilda skogshushållningen* yttradt, kan jag beträffande afverkningsbeloppen å de enskilda skogarne denna gång ej meddela några sifferuppgifter, men antager, att denna afverknings under perioden snarare öfverstigit, än understigit den sista periodens.

Till de 7 *sågverk*, sista berättelsen omförmäler, har under perioden kommit ännu 1, anlagt på näset mellan Kall- och Anjan-sjöarne och afsedt att tillgodogöra dessa trakters förut nästan orörda skogar för plankexport öfver Levanger.

Tyvärn synes den förödelse, *skogseldarne* under ifrågasvarande period anställt, hafva varit större, än under den nästföregående. Deras antal har efter de uppgifter, jag erhållit, uppgått till 104 och den mark, skogseldarne öfvergått, antages hafva utgjort 5½ qvadratmil. Härvid är dock att anmärka, att större delen af denna mark bestått af fjälltrakter, der skadan varit jämförelsevis ringa, samt att arealen ej heller torde kunnat så noggrannt beräknas.

D) *Rofdjurs utödande*. Sedan enligt Eders Kongl. Maj:ts Tab. N:o 5. nådiga jagstadsaga den 21 Oktober 1864 förhöjda skottpenningar från 1865 års början utgått för *dödade rofdjur*, har antalet af dessa under förevarande period väsentligen ökat och beloppet af utbetald belöning i betydlig mån stigit, så att, under det medelbeloppet deraf för hvarje af åren 1861—64 blott uppgick till omkring 591 r:dr, ersättningens medelbelopp för åren 1866—69 utgjort 5,790 r:dr. Den med 1870 inträdda nedsättning i skottpenningarna synes derföre hafva varit påkallad och har synbarligen medverkat till den minskning i antalet dödade rofdjur, framförallt af fogelslägtet, som Tab. N:o 5 utvisar.

Till den uppgift om antalet *husdjur, dödade af rofdjur*, Tab. N:o 6. som Tab. N:o 6 innehåller, har jag intet annat att tillägga, än dels att den häraf framgående, rätt märkbara minskning i berörda antal i någon mån torde få tillskrifvas den härofvannämnda omständighet, att ett större antal rofdjur under perioden dödat, dels ock att den skada, rofdjur tillskyndat lapparnes renhjordar och som i tabellen icke är redovisad, torde varit temligen betydlig, ehuru jag derom saknar alla sifferuppgifter.

E) *Bergs- och brukshandtering* samt F) *Fabriker*, Tab. N:is 7 a o. 7 b. **manufaktur** och **handverk**. För dessa ämnen redovisa de enligt föreskrifvet formulär uppgjorda Tab. N:is 7 a och 7 b.

Länets *bruk* och *bergverk* äro hufvudsakligen desamma nu, som vid slutet af nästföregående period, endast med den för-

ändring, att bland de i sista berättelsen omnämnda manufakturmedjor Annedals numera är nedlagd.

Tryckande konjunkturer hafva i allmänhet föranledt den inskränkning i brukens verksamhet, som utvisas af Tab. N:o 7 a, jemförd med sista berättelsens uppgifter i ämnet.

Hvad serskildt angår *Huså* eller Gustafs och Carlbergs *kopparverk*, har väl dess tillverkning för sista året af perioden uppgått till 2,000 centner, under det densamma för år 1865 uppnådde blott 1,400 centner; men denna obetydliga stegring motsvarar icke hvad man hade skäl att hoppas efter de i sista berättelsen omförmälda uppoffringar, hvilka det bolag gjort, som då egde kopparverket. Detta har också år 1868 med tillhörande betydlig jordegendom blifvit af nämnda bolag försåldt för det jemförelsevis ringa beloppet af 173,000 r:dr till några delägare i samma bolag, hvarefter köpet kort derpå öfverlåtits på ett nytt bolag, kalladt "Jemtlands koppar- och sågverks-aktiebog". Med afseende å den utmärkta beskaffenhet, hvarför *Huså* koppar hittills gjort sig i marknaden känd, torde den förhoppning vara berättigad, att sistnämnda bolag, derest konjunkturerna blifva gynsammare, skall med större framgång, än det föregående bedrifva bruksrörelsen, åtminstone i det fall, att en jernvägsanläggning mellan Sundsvall och Throndhjem under den närmaste framtiden kan komma till stånd, hvarom, på sätt nedan skall omförmälas, fråga är väckt och lifligt bearbetas. Lika som bruksrörelsen för närvarande är serdeles inskränkt, så är detta också förhållandet med *fabriker*, *manufakturer* samt *handtverkerin*, hvilkas tillverkningar i allmänhet långt ifrån motsvara ortens behof, än mindre lemna öfverskott till utförel. Härtill torde väsentligen bidraga de höga arbetsprisen och de öfverdrifna transportkostnaderna, såväl för råämnen, hvilka från andra orter behöfde anskaffas, som för de förädlade varor, hvilka skulle dit förnytras.

Skogsafverkning och *timmerflottning* äro fortfarande länets mest inbringande *binäringar*. Förutan de betydliga penningeförtjenster, som årligen härigenom inflyta, skulle den ekonomiska ställningen, som blifvit betänkligt rubbad genom en följd af klens skördar, för närvarande befinnas långt sämre, än den tyvärr ändock å många orter inom länet är. Under det dessa binäringar sålunda å ena sidan skänka ett godt och ofta väl behöfligt stöd åt den inhemske arbetaren och mindre jordbrukaren, medföra de å andra sidan kännbara olägenheter derigenom, att de dels, på sätt redan är antydt, förminska och fördyra den för jordbruket erforderliga arbetskraft, dels gifva anledning till ett i moraliskt och ekonomiskt hänseende förderligt lefnadssätt bland den lösa, till stor del fremmande arbetarebefolkningen, och dels genom smittan af detta föredöme menligt inverka på de orters sedlighet och ekonomi, hvarest dessa näringar med biträde af något betydligare antal invandradt arbetsfolk i större skala bedrifvas.

Till en af de mera framstående binäringarna räknas i föregående berättelse jemväl *varuforslingen* till och från de aflägsna Östersjö- och Nordsjökusterna. Framstående är denna binäring helt visst med afseende å sin stora omfattning; men med hänseende till beskaffenheten af den behållning, den dermed sysselsätta befolkningen i själfva verket blott i ringa mån torde af denna närings idkande ega, måste den, hvad också i de förra berättelserna antydes, långt ifrån att vara till verklig fördel för samma befolkning, snarare kunna sägas vara för hennes ekono-

miska välstånd småningom förstörande; och jag instämmer i allo uti det yttrande härom, som förekommer uti 1860 års berättelse, att "varuforslingen alstrar bågloshet för jemnt arbete, förslappar tillsynen öfver jordbruket, fördyrar lefnadskostnaden, demoraliserar folket, utsliter deras kläder, dragare och fordon, förspiller gödseln på landsvägen och lemnar, när allt noga räknas, dålig behållning." Ja! väl kunde man säga, att, om allt noga räknas, lemnar den ingen behållning, och detta, oaktadt forlönerna, efter ett lågt medeltal beräknadt, dock i allmänhet uppgå till det betydliga beloppet af omkring 20 à 25 öre för centner per mil.

Bland öfriga *binäringar* och *husslöjder* uppräknas i föregående berättelse: *kolning*, *jagt* och *fiske*, *salpeterberedning*, *tegelslagning*, *sämskning* och *skinnberedning*, *smiden*, tillverkning af *åkdon*, *laggkärl*, *takspån*, *messingsdosor*, *jernpipor* och *kardor*, *träskärning*, *gevärstillverkning*, *urmakeri*, *hjulmakeri* samt hvarjehanda *väfnader*, hufvudsakligen vadmal, jemte *spånad* och *stickerin*.

Ehuru dessa binäringar, med undantag måhända af salpeterberedning, fortfarande finnas till inom spridda orter, sysselsätta de i allmänhet ännu blott en ringa del af befolkningen och äro, hvad produkternas mängd angår, långt ifrån hvad några af dessa näringsgrenar, åtminstone med bättre vägförbindelser utåt, kunde och borde vara. Jag kan icke dela den någorstädes uttalade tanke, att dessa binäringars aftagande "ej är att anse såsom någon olycka, minst i ett land der, såsom i Jemtland, hufvudnäringarna, jordbruket och boskapsskötseln, lida brist på arbetskrafter", utan sluter mig obetingadt till den uppfattning, att vissa binäringars uppdrifvande till större omfattning och betydelse vore att önska i ett land, der hufvudnäringen enligt dennas natur under långa månader lemna mycken tid öfrig. Jemtlands korta sommar, hvarunder, isynnerhet när väderleksförhållandena äro gynsamma, växtlighetens utveckling är otroligt snabb, — man lærer haft exempel derpå, att kornet hunnit mogna till skörd på sex veckor från dess såning, — påkallar för jordbruket en koncentrerad utveckling af stora arbetskrafter, som för närvarande icke låter sig i erforderlig grad åstadkomma; hvaremot under den minst 7 månader långa vintern måste finnas ej obetydlig arbetskraft, äfven under närvarande förhållanden, som ej kan i jordbrukets tjänst användas och som borde till ekonomisk och moralisk fördel för befolkningen kunna med lämpliga binäringar sysselsättas. Omständigheterna hafva derföre synts mig mana till ihärdig sträfvan att höja husslöjden till den omfattning och betydelse, den för närvarande borde kunna ega, samt, såvidt ske kan, undanröjda hindren för dess vidare utveckling.

Befolkningen, åtminstone den manliga, har emellertid i allmänhet taget ringa eller ingen vana att använda sina för utsysslor lediga stunder till något, om också ej så serdeles inbringande handarbete. När den större, väsentliga arbetsförtjensten tryter, saknar den förmåga — och, hvad värre är, håg — att gripa sig an med det, som kunde bereda en mindre. Först när nöden står för dörren eller rättare redan inträdd i den torftiga stugan, vaknar insigten om vigten och betydelsen af de små biförtjensterna, ehuru det då vanligen är för sent. För att omgestalta en sådan olycksbringande uppfattning fordras tid och en ihärdighet, som ej förtröttas eller förtviflar, äfven om försöken härutinnan under årtal ej synas medföra någon märkbarare framgång. En sådan måste dock snabbare ernås, i samma mån man lyckas genom undanröjande af yttre hinder göra de

omständigheter, under hvilka hussløjden nu arbetar, mera gynsamma samt den ekonomiska fördelen större och mera uppenbar. Äfven här möta således de svåra forslingsförhållandena såsom ett hufvudsakligt hinder, och en jernvägsförbindelse med kusterna finnes vara den kraftigaste häfstång för upphjelpande såväl af hufvudnäringen som binäringarna.

Hvad som under periodens senare år blifvit åtgjort för att söka väcka det slumrande intresset för hussløjden, är antydt i redogörelsen för Hushållningssällskapets verksamhet. Om verkningarna häraf kan ännu ingenting faktiskt uppgifvas.

En binäring, fordom serdeles vinstgifvande, men numera i tilltagande förfall, är *fisket*. Manad af detta förfall och öfvertygad, icke blott att en gräns därför kunde sättas, utan äfven att en återgång till det förra goda tillståndet kunde beredas åt denna i min tanke för provinsen Jemtland vigtiga näring, har jag häråt egnat serskild uppmärksamhet. Fordom gåfvo provinsens talrika vattendrag rika "skördar", mångenstädes af lika stor vikt i befolkningens näringslif, som åkerns. Men ett förödande fiskesätt har långsamt, men med naturnödvändighet, till den grad försämrat fisket, att det numera å flere trakter

knappast torde ersätta arbete och kostnad för redskapens underhåll. För att undanröja förödelsens orsak, erfordrades noggranna bestämmelser om sättet för fiskets bedrivande; och sedan jag för sådant ändamål af fiskeri-intendenten begärt och 1868 erhållit förslag till stadganden derom, har jag under de 2 sista åren på skilda tider och ställen i frågan hållit sammanträden med fiskedelegarne i provinsens samtliga kommuner, men före periodens utgång icke kommit i tillfälle att företaga ärendet till pröfning.

I sammanhang härmed har jag sökt väcka och lifva intresset för fiskets främjande i andra rummet genom *fiskodling*; och hafva genom Hushållningssällskapets bemedling redan 11 fullständiga anstalter därför i skilda delar af provinsen kommit till stånd, deribland en är med anslag af landstinget tillvägbragt vid länets landbruksskola.

Angående *bränvinstillverkningen* återopas nedanstående Tab. Litt. E. Tab. Litt. E, hvaraf vid jemförelse med sista berättelsens tabell rörande samma ämne visar sig, att de klena skördarna under perioden på nämnda tillverkning haft en nedtryckande verkan.

4. Kommunikations-anstalter och varubyten.

A) Landkommunikationer. Bland länets största och viktigaste behof äro obestriddigen ökade och lättade kommunikationer att räkna, och, om man serskildt åsyftar vägförbindelsen med kusterna, skulle jag vilja påstå, viss att allmänna meningen inom orten häri kraftigt instämmer, att en tidsenlig lättad härutinnan utan gensägelse är länets största och viktigaste, ja, oafvisligaste behof, samt att detta behof ej kan tillfredsställas med mindre, än en *jernvägsanläggning* till begge kusterna eller åtminstone till den ena.

Här är icke stället att ingå i en närmare utredning af berörda påståendes befogenhet. Ej heller torde en sådan utredning här vara behöflig, då jag, efter att hafva väckt frågan om en jernvägsanläggning mellan Sundsvall och Trondhem och med alla till buds stående medel sökt verka för påskyndande af hennes lyckliga lösning, redan haft tillfälle att inför Eders Kongl. Maj:t visa det verkliga behofvet af den ifrågasatta jernvägen, de välgörande verkningar, som deraf vore att förvänta, och utsigterna för jernvägens rentabilitet, om den *snart* komme till stånd.

Endast såvidt påståendet om det oafvisliga behofvet af berörda jernväg stödjer sig på förmenandet, att den i föregående berättelser omnämnda s. k. *Jemtlands kommunikationsled* ingalunda kan anses fylla behofvet af en tidsenligt lättad förbindelse med kusterna, tror jag mig böra nämna några ord, helst en redogörelse för denna trafikrättnings ställning och inflytande på varuutbytet i allt fall icke får i denna berättelse saknas. Härvid torde jag dock kunna hufvudsakligen inskränka mig till berörande af faktiska förhållanden, enär jag, såsom ordförande i den af Jemtlands landsting på min hemställan till jernvägsfrågans beredande tillsatta komité, redan uti en af komitén aflåten underdånig framställning kunnat inför Eders Kongl. Maj:t närmare utveckla grunderna för berörda förmenande.

Jemtlands kommunikationsled, afsedd att medelst omvexlande land- och sjötransport underlätta trafikförbindelsen mellan Sundsvall och Levanger, tillvägbragtes med statsbidrag af 2 skilda bolag, ett för den jemtländska delen och ett för den inom Medelpad. Den förra öppnades för trafik år 1863, den senare

Tab. Litt. E.

Bränvinstillverkningen.

	Använda råämnen.			Det afprofvade bränvinets kannetal.	Erlagd tillverkningsafgift.	Huru dessa bränvinstillverkningsmedel blifvit använda.					
	Centner malt.	Centner gröpe.	Kubikfot potatis.			Kontrollomkostnader.	Debiteringsprocent o. förtrauspt af kontroll. effekter.	Remisslage.	Restitution.	Behållning.	
År 1866	1,099,20	44,40	28,501,2	26,588,0	17,680,00	413,50	53,90	19,36	1,927,20	15,466,04	
1 bränneri, 2 terminer	» 1867	1,081,60	10,10	20,475,0	32,135,5	19,281,30	448,37	60,56	23,53	—	18,748,84
2 brännerin, tillsammans 4 terminer	» 1868	940,20	83,20	21,415,5	32,430,0	22,701,00	438,28	69,40	27,64	—	22,165,68
1 bränneri, 1 termin	» 1869	124,30	1,50	1,546,6	5,312,5	3,850,00	95,50	29,43	4,50	131,25	3,589,32
2 brännerin, tillsammans 4 terminer	» 1870	—	—	—	25,531,5	19,732,65	423,43	67,47	—	1,860,60	17,381,15

blef först nästlidet år fullbordad. Då emellertid under de första åren blott en ringa trafik, långt ifrån motsvarande bolagets måhända nog öfverspända förhoppningar och dess jemförelsevis alltför kostbara anordningar, kunde å leden inlockas, hvartill orsaken torde få sökas dels deruti, att leden ej i afseende å transportkostnaden kunde med tillräcklig framgång täfla med den af ålder öfliga landsvägsforslingen, dels ock deruti, att de många omlastningarna, utom det de till nyssnämnda förhållande bidrogo, jemväl medförde andra väsentliga olägenheter, så blef här af en följd, att det jemtländska bolaget redan år 1867 nödgades till borgenärers förnöjande afträda sina tillgångar, hvarefter något nytt bolag ej kommit och ej heller torde kunna komma till stånd. Bolagets å serskilda vattendrag stationerade ångbåtar öfvergingo till skilda egare, med hittills fullgjord skyldighet att hvar å sin sjö underhålla ordnade trafikurer; men desse nye egare hafva ej tillika kunnat öfvertaga landsvägsforslingen mellan sjöarna och den enighet i anordningar, som måste utgöra ett oundgängligt vilkor för möjligheten af en genomgående trafik, står väl numera knappast att erhålla. Bolaget i Medelpad, som, på sätt nämnt är, förlidet år fullbordat de väg- och kanaliseringsarbeten, till hvilka statsanslag erhållits, men hvilka senare arbeten icke lära varit bättre planerade, än att, efter hvad för mig uppgifvits, ej ens den af bolaget anskaffade, ganska grundgående ångbåt kan vid lägre vattenstånd än det vanliga färdas vattendraget fram, synes icke heller vara sinnadt att, såsom meningens väl måste hafva varit, å den sålunda beredda leden vidtaga nödiga anordningar för en ordnad trafik; i följd hvaraf, och då förhållandena icke lära inbjuda till bildande af ett serskildt bolag för åstadkommande af sådana anordningar, helst undanrödjande af nyss antydda, vid planens uppgörande förbisedda hinder för ångbåtstrafiken skulle, efter hvad sakkunnig man sagt mig, medföra en opåräknad ytterligare kostnad af minst 200,000 r:dr, föga utsigt förefinnes att af kommunikationsleden i sin helhet draga de fördelar, man trott sig kunna vänta. Orsakerna härtill äro icke blott de tillfälliga, som i någon mån föranledt ofvannännda, för sakens framgång menliga förhållanden, utan torde ytterst ligga deri, att sjelfva systemet af omvexlande land- och sjötransport väl kunnat såsom en nödfallsutväg tillfredsställa måttliga anspråk för årtionden tillbaka, men i närvarande tid ej kan anses lämpa sig för vårt nordliga läge, som håller leden stängd omkring 8 månader på året och deraf den tidpunkt, då mesta trafiken från Norge kunnat förväntas.

För hvad som i *jernvägsfrågan* förekommit och blifvit åtgjort torde desto hellre en kort redogörelse här böra lemnas, som hvarje steg framåt mot en lycklig lösning, denna Jemtlands lifsfråga tager, måste betraktas såsom ett framstående moment i berättelsen om landets utveckling och vilkoren derfor.

Såsom ofvan är antydt, hade 1868 års landsting tillsatt en komité för att verka för norra stambanans dragande genom Jemtland till norska gränsen i riktning mot Trondhjem, med afbrytningen vesterut vid Torpshammar eller annan punkt, derifrån en serskild bana kunde lämpligen föras till Sundsvall. I detta syfte hade komitén samma år hos Eders Kongl. Maj:ts gjort underdånig framställning om förberedande lokala undersökningar m. m., och sådana blefvo på statens bekostnad nästlidna år verkställda från Storviks station på Gefle—Dala-banan till Torpshammar samt från Sundsvall öfver Torpshammar och Östersund till norska gränsen, något söder om Skurdalsporten,

till en punkt, der undersökning från Trondhjem öfver Meraker å den norska sidan mötte.

Emellertid och sedan genom hållna möten i frågan sommaren 1869 dels i Sundsvall och dels i Trondhjem allmänna uppmärksamheten på vigten och betydelsen af en jernvägsanläggning mellan dessa städer öfver Jemtland blifvit väckt och utrönt blifvit, att de orter, frågan om en sådan anläggning närmast rörde, voro lifvade af ett varmt intresse derfor, samt komitéer vid hvartera mötet blifvit utsedda att å dessa betydande ändpunkters vägnar samverka med Jemtlands-komitén, så erhöles under hösten 1869 från en engelsk ingenjör-firma anbud på hela jernvägens byggande från Sundsvall till Trondhjem, på vilkor, som syntes möjliggöra bildandet af ett enskildt bolag för hela banans åvägbringande såsom privatbana. Efter åtskilliga förberedande åtgärder träffades under sommaren nästlidet år med den engelska entreprenörfirman ett provisionellt aftal om byggandet af den svenska andelen af banan mot en entreprenadsumma, som skulle af bolaget gäldas till $\frac{1}{3}$:del med obligationer, $\frac{1}{3}$:del med preferenceaktier och $\frac{1}{3}$:del kontant, allt i mån af jernvägsbyggnadens framskridande. Den kontanta tredjedelen besteg sig till omkring 5 millioner r:dr, deraf, under förhoppning att staten ville till det viktiga företaget bidraga med ett anslag af 4 millioner, Jemtlands landsting samt Östersunds och Sundsvalls städer beslöto mot aktier tillskjuta återstoden. Vid innevarande års lagtima riksdag, till hvilken nådig proposition i ämnet ej kunde aflåtas, enär det på ofvannämnda undersökningar grundade kostnadsförslag före riksdagens öppnande icke hann blifva färdigt, väcktes i stället enskilda motioner om serskildt anvisande af det påräknade statsanslaget; men då riksdagen icke biföll dessa motioner, utan i stället till privatbanors understödjande medelst lån till Eders Kongl. Maj:ts disposition anvisade 2 millioner årligen under 5 år, förföll det med entreprenörerne gjorda aftal. I följd här af och då en statsbana mellan Sundsvall och Trondhjem icke torde vara att på många år förvänta, äro förhoppningarna att i den närmaste framtiden tillvägbringa en bana i den sträckningen inskränkta dertill, att någon del deraf skulle med statslån kunna åstadkommas. Å norska sidan äro aktiebidrag, uppgående till ungefär hälften af den der beräknade anläggningskostnaden, redan tecknade af kommuner och enskilde.

Under perioden hafva följande, redan under den nästföregående påbörjade *väg- och brobyggnadsarbeten* blifvit afslutade, nemligen:

1:o) anläggning af ny väg mellan Stuguns och Borgvattnets kyrkor. Väglängd 4 mil 11,076 fot, beräknad kostnad 44,881 r:dr 31 öre, statsanslag 15,000 r:dr;

2:o) Väganläggning vid Hjerpeström. Längd 12,316 fot, kostnad 16,920 r:dr, anslag 11,280 r:dr;

3:o) Brobyggnad öfver Hjerpeström, bekostad med statsmedel till belopp af 15,140 r:dr;

4:o) Förbättring af vägen från Funäsdalens tullstation i Herjeådalen till riksgränsen. Väglängd 3 mil, beräknad kostnad 20,889 r:dr, anslag 10,000 r:dr; och

5:o) Förbättring af vägen från Hede kyrkoby till Funäsdalen, hvartill genom nådigt bref den 12 Februari 1864 beviljats 10,000 r:dr af anslaget till understöd åt nödlidande genom missväxt.

Dessutom har, på sätt redan är nämnt, arbetet med kommunikationsledens fortsättning från Bräcke by här i länet til

Hemgrafven i Medelpad blifvit afslutadt. Detta arbete omfattade en ny vägbyggnad af 128,050 fots och kanalbyggnad af 2,500 fots längd; och utgjorde statsanslaget 253,000 r:dr.

Följande arbeten hafva under perioden både börjats och fullbordats, nemligen:

dels *vägomläggningar*:

1:o) vid Bispgårdens by i Fors' socken. Väglängd 7,429 fot, beräknad kostnad 8,787 r:dr, statsanslag 5,860 r:dr;

2:o) från Rödösundet i Rödö socken till Trollsåsen i Näs-kotts. Längd 32,336 fot, kostnad 34,865 r:dr, anslag 23,000 r:dr;

3:o) vid Bräcke by i Bräcke socken. Längd 6,200 fot, kostnad 4,812 r:dr 50 öre, anslag 3,000 r:dr; och

4:o) mellan Ope by i Brunflo socken samt Pilegrimstad i Refsunds. Längd 2 mil 6,660 fot, kostnad 91,365 r:dr, anslag 50,000 r:dr;

dels och *byggnad af ny väg* från Genvalla i Frösö socken genom Marieby socken till Storyiken i Brunflo. Längd 1 mil 21,075 fot, kostnad 32,997 r:dr 90 öre, anslag 8,000 r:dr.

Medelst de efter 1867 års missväxt hit skänkta undsättningsbidrag har dessutom en vägsträcka af $1\frac{1}{2}$ mil från Gäddede by i Frostvikens socken nedåt Ströms vattudal blifvit uppbruten och planerad.

b. N:o 8. Inom länet befintliga allmänna *vägarnes längd* finnes i Tab. N:o 8 uppgifven. Skilnaden emellan denna uppgift och hvad härom uppgifves i sista berättelsen härrör ej blott deraf, att nya vägar under perioden tillkommit, utan hufvudsakligast deraf, att åtskilliga förut befintliga, men ej såsom allmänna betraktade vägar numera till denna klass öfverflyttats, hvarför utan en noggrannare beräkning af vägarnes verkliga längd nu äfven kunnat ske. Anmärkas bör, att uti nuvarande uppgift ej är inberäknad den vägsträcka af omkring $1\frac{1}{2}$ mil, som ligger inom Jemtland af den ofvannämnda vägen från Bräcke österut in i Medelpad.

Som den år 1861 för 10 år uppgjorda i sista berättelsen omnämnda *vägdeltning* inom provinsen Jemtland med innevarande år upphör att gälla, har i enlighet med de af 1869 års lands-ting beslutade grunder en ny vägdeltning tingslagsvis blifvit genom en af landstinget utsedd kompromiss nästlidet år verkställd för nästa 10 år; och pågår delningen inom tingslagen för närvarande.

För *färje-inrättningarna* inom provinsen Jemtland är ny taxa af Eders Kongl. Maj:t fastställd den 10 Augusti 1869. Sedan 1868 års landsting beslutat, att vid de broar, som på provinsens gemensamma bekostnad underhållas, broafgiften för framtiden skulle upphöra, uppbäres sådan afgift numera endast vid Litsbron, som är af enskildt bolag uppförd och underhållen.

Enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref den 26 Juni 1866 har den afgift, som under benämningen *vägpenningar* dittills fått uppbäras af trafikerande å vägen från Funäsdalen, i Tennäs socken af Herjeådalen, till norska gränsen, med samma års slut upphört. Sådan afgift kommer deremot enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref den 23 September 1870 att fortfarande enligt förut gällande taxa uppbäras å den s. k. Carl Johans-vägen, som jemlikt samma nådiga bref skall jemte broarne öfver Hjerpeström och Dufedssund af provinsen Jemtland till underhåll öfvertagas.

Gästgifveriskjutsen besörjes numera öfverallt inom länet medelst entreprenad.

Sedan Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 19 Augusti 1870 förordnat, att den *postskjutsskyldighet*, som hittills ålegat posthemmanen i riket, skulle med utgången af nämnda år helt och hållet upphöra, besörjes postbefordringen dels genom entreprenad och åtagande af kommuner, dels ock på några få ställen med *gästgifveriskjuts*; och hafva förberedande åtgärder vidtagits för att bringa posthemmanen, hvad onera beträffar, i likställighet med andra hemman.

Om förhållandet med *grindarne* har jag blott att åberopa hvad i sista berättelsen yttras.

B) *Sjökommunikationer*. Åberopande hvad hit kan vara hänförligt af hvad härofvän är rörande kommunikationsleden anfördt, har jag i förevarande ämne blott att tillägga, att en ångbåt, afsedd hufvudsakligen för flottning, men jemväl för person- och varutransport, under nästlidet år kommit i verksamhet å nedra delen af det sjösystem, som benämnes Ströms vattudal, till stor fördel för kringliggande, på kommunikationsmedel hittills vanlottade orter. Ströms vattudal är 12 till 13 mil lång och genom en ofarbar fors delad i tvenne segelbara delar, af hvilka den nedra, omkring 9 mil lång, nu trafikeras af nämnda ångbåt. För att bereda trakterna kring den öfra, omkring 4 mil långa delen af vattudalen enahanda fördel, har jag sökt intressera vederbörande trävaruexportörer att jemväl derstädes stationera en mindre ångbåt; och saknar jag ej anledning hoppas, att denna för orten viktiga fråga snart skall bringas till lycklig lösning.

I sammanhang med redogörelsen för länets kommunikationer torde jag lämpligen böra meddela hvad till *post- och telegrafväsendets* utveckling under perioden blifvit till länets fromma åtgjort.

I förra hänseendet har jag blott att förmåla, hurusom *ny poststation* blifvit 1870 inrättad i Lillherrdal och *ny postgång* deremellan och Svegs kyrkoby anordnad en gång i veckan.

I senare hänseendet åter har jag glädjen anteckna, att, sedan *telegrafförbindelsen* mellan Sundsvall och Östersund under förra perioden kommit till stånd och liniens utsträckning till Levanger jemväl påbörjats, detta arbete blifvit år 1866 afslutadt.

C) *Sjöfart och handel*. Rörande det förra ämnet har jag, till hvad redan blifvit beträffande *ångbåtsfarten* å serskilda sjöar anfördt, blott det att tillägga, att kommunikationsledens ångbåtar förutom sitt egentliga syfte väsentligen gagna genom underlättande af den lokala sommartrafiken. Detta gäller framförallt ångbåtstrafiken å Storsjön, hvilken trafik under de senare åren så betydligt tilltagit och funnits för kringliggande orter så gagnande, att fråga uppstått om anskaffande af 2 ytterligare ångbåtar, helst den äldsta af de 2, som hittills trafikerat Storsjön, numera efter år 1870 lidet hafveri ej lära kunna åter iståndsättas.

För *besättningarnas* styrka och ångmaskinernas kraft å Tab. N:o 9. de 1870 i gång varande ångbåtar inom länet redogör enligt föreskrifvet formulär Tab. N:o 9. Till förklaring af det förhållande, att ångbåtsskepparnes antal understiger ångbåtarnes, bör jag nämna, att 2 ångbåtar, som i fortlöpande turer befara de endast af ett smalt näs skilda sjöarne Anjan och Kallsjön, numera hafva gemensam skeppare.

Angående *handlande* och deras betjening m. m. lemnas äfven i Tab. N:o 9 föreskrifven redogörelse. En jemförelse med för-

hållandet under de två sista femårsperioderna visar, att, under det antalet handlande — uppgående under perioden 1856—60 för Östersund till 31 med 12 personers betjening och för landsbygden till 69 med betjening af 2 personer — under perioden 1860—65 ökats inom staden till 35 med 31 betjente och å landsbygden till icke mindre än 156 handlande så har under förevarande period antalet betydligt minskats, nemligen i staden till 21 handlande med 23 personers betjening och å landsbygden till 145 handlande med 25 personers betjening.

Förklaringsgrunden till dessa omkostningar torde hufvudsakligen kunna sökas i följande förhållanden.

Hvad först *stadshandeln* beträffar, hade i slutet af 1850- och början af 1860-talet, till följd af goda år och deraf samt af skogsförsäljningar och tilltagande trävarurörelse föranledd ovanlig penningetillgång, som tillika underlättades af en vid den tiden här öppnad filialbank, nämnda handel hastigt uppblomstrat på ett sätt, som lockade för många nya köpmän att här slå sig ned och öppna en handelsrörelse, som, dels hvad flertalet angår, måhända alltför mycket stödde sig på sanguiniska förhoppningar och den för sina sedlars spridning intresserade filialbankens serdeles välvilliga tillmötesgående, dels ock emellan de nya och de gamla köpmännen framkallade en allför stor och derföre för begge parterna menlig täflan, hvartill kommer att tillräcklig försigtighet ej synes hafva iakttagits i afvaktan på de förväntade stora inkomsterna. När nu förhoppningarna på dessa till stor del sveko i följd af flere klena år på 60-talet och andra på penningetillgången menligt inverkan förhållanden, som gjorde allmogen till återhållsam köpare, när filialbanken började med större stränghet än förut indraga sina vaxlar, då föllo först de svagaste och sedan, tid efter annan, de solidare, som låtit snärja sig i borgensförbindelsernas förrådiska garn, så att slutligen blott få af den "gyllene tidens" män stodo upprätt på egen, om ock för en och annan bland dem temligen undergräfd grund. Denna reduktion, hvartill i sin mån bidrog, att landthandeln under tiden med lösta tyglar sprängde fram, har haft ett synnerligen helsosamt inflytande ej blott derigenom, att den återförde den förut orimliga konkurrensen till ett mera normalt förhållande, utan äfven derigenom, att den lärde senare tidens köpmän att, tillgodogörande sig sina föregångares dyrköpta erfarenhet, ådagalägga i handel och vandel en klokhet, försigtighet och måtta, som redan torde haft en välgörande verkan såväl på deras egen ekonomiska ställning, som ock på hela karens anseende i affärsverlden.

Till den betydliga stegringen under nästföregående period af *landthandlandenas* antal bidrog dels i någon mån de ofvan antyddade omständigheter, som så abnormt uppdrefvo idkarnes af stadshandeln, dels ock väsentligen den utvidgade näringsfrihet, som medgafs genom 1864 års förordning. Den anmärkta minskningen under förevarande period torde åter få tillskrifvas ej blott mindre gynnsamma konjunkturen, utan äfven den omständighet, att inom åtskilliga socknar s. k. *handelsföreningar* under de sista åren uppstått, hvilka med framgång börjat en för landthandlaren menlig, men för landtbefolkningen serdeles välgörande konkurrens, som torde tvingat en och annan landthandlande att från fortsättningen af sin handel afstå. Ännu är denna form för associations-idéns tillämpning inom orten alltför ny för att tillåta ett omdöme, om och i hvad mån handelsföreningarna förmå att undantränga landthandeln eller inskränka dess miss-

bruk, hvilket i viss mån vore att önska och hoppas, enär landthandeln under de första åren af sin frigjorda utveckling otvivelaktigt verkat mera ondt, än godt, i följd bland annat af de lättade tillfällen till konsumtionskreditens missbrukande, som den beredt en vid frestelserna dertill i allmänhet temligen ovan befolkning. Emellertid torde den förhoppning vara grundad, att i den mån omständigheterna förmå härda befolkningens kraft till motstånd mot berörda frestelser och landthandeln derigenom återföres inom behöriga gränser, den obestriddliga nyttan af densamma skall i samma mån framträda och vinna ett erkännande, som hittills från många håll förnekats under bittra klagomål öfver de ekonomiska skador, landthandeln hittills förorsakat.

Hvad som med skäl kan anföras mot landthandeln torde med lika skäl gälla om *marknaderna*, framförallt de på landsbygden tillåtna, och såvidt dessa omfatta annat än kreaturs-handeln. Mångenstädes har också befolkningen sjelf kommit till insigt af deras obehöflighet och menliga inflytande, hvarföre också en benägenhet att inskränka frimarknadernas antal alltmera gör sig märkbar. I följd häraf har bland de i sista berättelsen uppräknade marknader, som inom länet då voro medgifna, Föllinge marknad indragits enligt Kommers-Kollegii beslut den 18 November 1870. Någon vidare förändring i fråga om marknaderna har ej egt rum, än att, med indragning af kreatursmarknaden i Borgen af Ovikens socken, en dylik marknad uti Svensta af Bergs socken i stället tillåtits under 2 dagar i Augusti månad.

Till redogörelse för *utförseln till och införseln från Norge* hade jag låtit infordra och har jemväl erhållit uppgifter härom från Dufeds, Melens och Funäsdalens gränstullkamrar samt från Östersunds tullkammare. Men då dessa uppgifter icke äro meddelade efter samma norm, i det de från en tullkammare upptaga värdet, under det de öfriga innefatta stycketal, mått, mål och vikt, kan någon sammanställning af samtliga uppgifterna ej uppgöras. De synas dock vid jämförelse med de i föregående berättelser meddelade utvisa en stigande såväl ut- som införsel, serdeles af vissa artiklar.

Förnämsta föremålen för länets utförsel hemtas fortfarande från skogarne och ladugården. Angående hufvudsakliga beloppet af utförseln från de förra är redogörelse här ofvan lemnad. Om exporten från den senare saknar jag noggranna och fullständiga sifferuppgifter, men har alla anledningar till antagandet, att denna export, omfattande både boskap och egentliga ladugårdsprodukter, under perioden och framförallt under de sista åren ej oväsentligen förökats.

Ännu hafva väl icke några nya *afsättnings-orter* tillkommit, men förberedande åtgärder till utrönande, huruvida lefvande boskap, framförallt våra utmärkta mjölkkor, skulle kunna med fördel utföras till någon lämplig ort i norra England, hafva vidtagits, utan att dock ännu hafva lemnat något bestämdt resultat; och Jemtlands tilltagande åtrå efter en jernvägsförbindelse med Trondhjem har sin berättigade grund i förhoppningarna på en fördelaktigare export af skogs- och ladugårds-alster såväl till Norge som England.

Såsom förhållandet var under de tvenne föregående perioderna, har äfven under den förevarande något *minuteringsställe* för spirituösa drycker utom i Östersund ej varit medgifvet. *Utskänkning* har utom staden ej egt rum annorstädes än å

Frösö läger under mötestiden samt under sommarmånaderna å ett vid staden beläget värdshus och en ångbåt på Storsjön.

Utminuterings- och utskänkingsrörelsen i Östersund bedrivs fortfarande af ett bolag, hvilket likasom tillföre till

staden afstått behållningen deraf. Minuterings- och utskänkingsafgiften, som årligen uppgått till 3,800 r:dr, har i författningsenlig ordning fördelats.

5. Kameralförhållanden.

Tabb. N:is 10 a o. 10 b. För antalet af hemman och lägenheter, dessas natur och brukningsdelar, jemte uppskattningsvärdet redogör tabb. N:is 10 a och 10 b.

icke heller under denna period har något hemman blifvit från ödesnål upptaget. Fyra nybyggen hafva blifvit skattlagda och två hemmansdelar åsatta ökeskatt.

Af äldre kronohemman eller sådana, som före 1824 voro till nybyggen upplåtna, hafva 46 brukningsdelar, tillhoppa utgörande 4,5829 mantal, blifvit skatteköpta och af senare kronohemman hafva 42 brukningsdelar om tillsammans 6,324 mantal blifvit till skatte omförd.

Tab. N:o 11. Efter hvad af Tab. N:o 11 närmare inhemtas, har skiftesverkets framåtskridande under denna period, trots den klenare ekonomiska ställningen, hållit temligen jemna steg med de sista periodernas. Sålunda hafva 62 laga skiften, omfattande 83,203 mantal och en areal af 2,076,469 skiftade kvadratref, blifvit verkställda, med en utgift dels till landtmätare och gode män af närmare 284,000 r:dr och dels i öfrigt uppgående till omkring 90,500 r:dr.

Antalet hemmansklyfningar och sådana jordafsöndringar, som blifvit af landtmätare verkställda och för Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anmäls, har uppgått för de förre till 31 och för de senare till 3 stycken.

Tab. Litt. F. Sedan den i sista berättelsen omnämnda utstakning och upphuggning af rålinier under sistlidet år hunnit bringas till slut, kunde afvittringen anses vara avslutad; hvarföre och då den ene af de under senare åren förordnade afvittringslandtmätare redan år 1867 erhållit afsked, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i underdånig skrifvelse den 28 Oktober sistlidet år anmälte den återståendes tjänst kunna under sommaren innevarande år efter verkställandet af ett par obetydliga arbeten indragas. De under perioden utstakade, rörlagda och upp-

huggna rågångar hafva i längd uppgått till 5,466,518 fot, hvarjemte fyra skattläggningsförrättningar blifvit verkställda, allt med en kostnad af tillsammans 31,084 r:dr 87 öre, enligt hvad Tab. Litt. F närmare utvisar.

För kronouppbörderna redovisar enligt fastställt för- Tab. N:o 12 mulär Tab. N:o 12.

När, såsom skäligt synes vara, böter och af domstol ådömd bränvinstillverkningsafgift icke medtages i beräkning, hafva skatter och allmänna bidrag, som af länet utgå samt i landsbok och ränterispecial redovisas, äfvensom afkortningar och balanser utgjort:

	Uppbörd.	Afkortning.	Balans.
för år 1866	192,630,50.	1,624,33.	877,74.
» » 1867	185,929,75.	2,164,98.	965,03.
» » 1868	194,422,92.	2,393,93.	1,111,00.
» » 1869	189,481,04.	2,502,81.	3,486,23.
» » 1870	216,148,23.	1,727,25.	1,224,22.

eller för hela perioden 978,612,44. 10,413,30. 7,664,22.

Afkortningarna hafva sålunda i medeltal uppgått till 1,04 procent och balanserna till 0,77 procent af hela uppbörderna mot respektive 0,39 och 0,14 under sista perioden. Förhållandet, ehuru fortfarande gynnsamt, synes sålunda vara mindre fördelaktigt, än under sistnämnda period, hvartill orsaken väl till någon del får sökas i det af flere missväxter tryckta ekonomiska tillståndet, men väsentligen beror dels på en tillfällig efterlåtenhet från en vederbörandes sida i afseende å resternas in-drifning år 1869, dels derpå, att numera från och med 1870 i räkenskapen upptages såsom balans allt hvad ej var influtet den 31 April, under det tillföre såsom balans blef synligt endast det, som ej influtit den 1 Oktober.

I länets roteringsförhållanden har någon förändring icke vidtagits.

Tab. Litt. F.

Afvittringen.

	Till skattläggning beredda nybyggen.				Affattad och beskri-ven inrös-ningsjord. Ref.	Utstakade, rörlagda och upphuggna rågångar kring kronans öfver-loppsmarker och renbetes-fjellen. Fot.	U t g i f t e r				
	Antal.	Mantal.	Ränta.	Krono-tionde.			för kon-troll.	till landt-mätare.	till gode män.	till handt-langare.	Summa.
År 1866	—	—	—	—	—	923,952	105,00	3,275,00	562,06	1,574,50	5,516,56
» 1867	4	788	8,84	4,00	2,990	717,388	—	3,773,49	620,12	720,37	5,113,98
» 1868	—	—	—	—	—	1,522,718	—	4,573,52	1,020,34	1,589,00	7,182,86
» 1869	—	—	—	—	—	1,450,992	—	4,436,26	1,316,29	2,280,00	8,032,55
» 1870	—	—	—	—	—	851,468	—	3,265,79	424,88	1,548,25	5,238,92
Summa	4	788	8,84	4,00	2,990	5,466,518	105,00	19,324,06	3,943,69	7,712,12	31,084,87

Såsom tillförene äro de begge provinser, af hvilka länet består, från hvarandra åtskilda i afseende å *allmänna kommunalutskylder*.

I *Jemtland* utgå fortfarande följande för provinsen gemensamma kommunalutskylder:

a) *Gästgifverilöner* eller anslag till skjuts- och gästgifverientreprenadernas upprätthållande, hvartill årligen utgått till och med 1868: 8,421,83 centner hö och derefter: 6,912 centner hö och 1,000 r:dr i penningar. Efter markegångspris å hö belöpte deraf 19 r:dr 47 öre på hvarje mantal. Förenämnda 1,000 r:dr ingå uti landstingsmedlen.

b) *Landstingsmedel*, till betäckande af provinsens öfriga gemensamma utgifter.

Dessa medel hafva utgjort:

för år 1866	R:dr 32,634,90.
» » 1867	» 26,336,98.
» » 1868	» 20,154,14.
» » 1869	» 25,453,83.
» » 1870	» 35,319,00.

I *Herjeådalen* utgå för provinsens gemensamma räkning blott *gästgifverilöner* med 2,934 centner hö och 1,812 r:dr årligen.

Socknevis utdebiterade kommunalutskylder hafva för 1870 uppgått:

i Jemtland till	86,498.
och i Herjeådalen till	18,488.

De *allmänna bidrag*, länet åtnjutit till lättnad i en del af förenämnda kommunala omkostnader, förutom folkskolorna, för hvilka här nedan i detta hänseende redovisas, hafva varit desamma, som under föregående period, endast med den skillnad, att det till skjutstungans lindrande af riksdagen anvisade understöd, som för år 1864 utgick med 3,943 r:dr 71 öre och för år 1865 med 3,664 r:dr 64 öre, sedermera uppgått:

för år 1866 till	R:dr 6,820,22.
» » 1867 »	» 10,068,33.
» » 1868 »	» 9,633,71.
» » 1869 »	» 9,172,89.

Då anslaget för hvarje år först i början af det följande utbekomes, är dess belopp för år 1870 ännu icke känt.

6. Politi.

Rörande *kyrka, elementarläroverk* och *folkskolor*, i afseende hvarå serskilda myndigheter hafva att afgifva berättelser, anser jag mig böra blott i korthet anföra följande:

Förslag till reglering af *presternas inkomster* äro af vederbörande nämnd uppgjorda för alla länets pastorat, med undantag af Sunne; och voro af dessa förslag vid periodens utgång 9 pröfvade af Eders Kongl. Maj:t, samt öfriga 12 beroende dels på nådig pröfning, dels på förberedande åtgärder.

Östersunds fullständiga *elementarläroverk* har under perioden för hvarje termin varit i medeltal besökt af 156 lärjungar, deraf 24,42 procent voro söner af allmogen.

Antalet af länets *folkskolor* utgjorde vid sistlidet års slut 52, nemligen i Jemtland 42 och i Herjeådalen 10. Sammanlagda antalet lärjungar uppgick till 4,299, deraf 3,466 i Jemtland och 833 i Herjeådalen.

Vid samma tidpunkt funnos i länet inrättade 116 *småbarnsskolor*, deraf 112 i Jemtland och 4 i Herjeådalen.

Bidragen till folk- och småbarnsskolorna utvisas af följande tabell:

År.	Folkskolemedel.	Till understöd af församlingar, hvilka af egna tillgångar teke makta till erforderligt belopp bekosta aflönning af sina folkskolelärare.	Till folkskolelärares aflönande.		Till småskolor.	
			Anslagna.	Utbetalda.	Anslagna.	Utbetalda.
1866..... R:dr	10,580,24	540	1,371	1,247	4,825	4,495,00
1867..... »	10,489,66	765	1,621	1,389	8,397	7,781,29
1868..... »	10,517,22	750	1,571	1,234	8,397	8,211,17
1869..... »	10,362,44	825	1,596	1,518	8,397	8,131,89
1870 »	10,559,84	755	1,596	1,442	9,097	8,772,01
Summa	52,509,40	3,635	7,755	6,830	39,113	37,391,36

Den till inrättande af *slöjdskola* samlade fond uppgick den 31 December 1870 blott till 6,151 r:dr 68 öre, hvarföre någon fråga om dess användning till upprättande af en sådan skola ej ännu kunnat uppstå.

Östersunds *fliabank* upphörde nästlidet år med sin verk- Tab. Litt. G. samhet. Till upplysning om denna verksamhet under perioden kan jag åberopa följande, mig benäget meddelade, i Tab. Litt. G intagna utgifter.

Samtidigt med fliabankens upphörande har Sundsvalls Enskilda Bank i stället här öppnat ett *fliakontor*.

Norrlands *Hypoteksförening* hade vid periodens slut inom länet utestående lån till belopp af omkring 368,000 r:dr.

Jemtlands läns *sparbank*, för hvars verksamhet under Tab. N:o 13. perioden Tab. N:o 13 i föreskrifven ordning redogör, börjar alltmera anlitas i dylika anstalters välgörande syfte.

Bland allmänna kassor nämndes i sista berättelsen:

a) *Jemtlands roteringskassa*, som, förvaltd enligt Eders Kongl. Maj:ts för densamma utfärdade nådiga reglemente af den 30 September 1864, lemnar lån, för hvilka numera årligen betalas 9 procent å ursprungliga kapitalet, deraf 6 procent räknas såsom ränta å det vid hvarje års slut återstående kapital och återstoden afskrifves å kapitalet.

Kassans tillgångar, hvilka vid 1865 års slut utgjorde 133,696 r:dr 43 öre, uppgingo vid 1870 års slut till 156,174 r:dr, deraf Hästjägarekårens andel utgjorde 66,993 r:dr 57 öre samt Fältjägarekårens andel 89,180 r:dr 43 öre.

b) *1849 års besparingsfond*, som vid 1865 års slut egde en behållning af 15,181 r:dr 98 öre, hvaraf dock största delen utlånades efter nämnda års missväxt. Hvad deraf influtit vid 1867 års missväxt fick länets undsättningskomité disponera till de nödställdas bispringande med lån, hvilka ännu blott till en del återguldits.

Angående *distriktsmagasinen* får jag hänföra mig till hvad i sista berättelsen blifvit anfördt.

Länets brandstodsbolag, hvars ansvarighetsbelopp utgjorde:

	för fast egendom.	för lös egendom.
vid 1865 års slut	4,026,040.	2,895,335 r:dr,
» 1870 » »	4,504,510.	3,023,390 » ,

har under perioden

	för fast egendom.	för lösegendom.
för 66 brandskador utbetalt.....	R:dr 41,012.	19,564.
eller i medeltal årligen	» 8,212.	3,912.

Sockenföreningarna, till antalet 18, hvilkas sammanlagda brandförsäkringsbelopp under perioden uppgått till 9,194,339 r:dr, hafva för tillsammans 33 brandskador under perioden utbetalt en sammanräknad brandskadeersättning af 25,037 r:dr 50 öre.

Härförutan finnes i bolag utom länet egendom brandförsäkrad till värde af omkring 100,000 r:dr.

Vid länets enda *sjukvårds-inrättning*, dess lasarett och kurhus, har under perioden vårdats ett antal sjuke af tillhoppa 1,048 personer eller i medeltal 209,6 om året. Under nästföregående period uppgick sjukantalet till 641 personer eller i medeltal 122,2 om året.

Läkarnes antal inom länet har under perioden ökats i så måtto, att till lasarett- och kurhus-läkaretjensten, hvilken förut sköttes på förordnande af en bland provincialläkarne, serskild läkare blifvit utnämnd, som sedermera fått dermed förena stads-läkarebefattningen, hvilken förut innehades af regementsläkaren.

Ett *apotek* i Ragunda och ett i Ström hafva under perioden inrättats, så att apotekens antal ökats från 3 till 5.

Tab. N:o 14. Angående *fattigvården* lemnas föreskrifna uppgifter i Tab. N:o 14.

Det visar sig af dessa, jemförda med de i sista berättelsen i samma ämne meddelade, att fattigvårdstungan är i jemn tillväxt, ett förhållande, som väl får i väsentlig mån tillskrivas periodens flere klena skördar och deraf framkallad brist på arbetstillfällen. Under det för perioden 1861—65 antalet fattighjon, som erhållit full försörjning, uppgick till 1,242 personer och antalet af understödde, som ej fått full försörjning, till 4,971, så stego dessa antalsiffror under förevarande period till resp. 2,390 och 7,287. Utgifterna för fattigförsörjningen uppgingo under förstnämnda period till 178,727 r:dr, men under den sistnämnda till 243,379 r:dr. För 1860 uppgåfvos följande siffror:

fattighjon med full försörjning	220 personer,
» » ej full »	598 »
utgifternas belopp	28,354 r:dr.

Om dessa siffror betraktas såsom medeltal, skulle förhållandena uti ifrågavarande hänseende under hela perioden 1856—60 ställa sig sålunda: fullt försörjde: 1,100 personer, ej fullt försörjde: 2,990 personer, utgifterna: 141,770 r:dr.

Till förklaring deraf, att utgifterna för 4 af periodens år i tabellen upptagas till högre belopp än inkomsterna, har jag endast att hänvisa till hvad i 2:dra anmärkningen å enahanda tabell i sista berättelsen finnes anfördt.

Den i tabellen lemnade redogörelse för fattigvården afser *icke lappbefolkningen*, till hvars understöd anslag af allmänna medel utgått: för år 1866 med 1,655 r:dr 50 öre, för 1867 med 1,603 r:dr 75 öre, för 1868 med 1,800, för 1869 med 1,770 och för 1870 med 1,932 r:dr 50 öre eller för hela perioden med sammanräknade 8,761 r:dr 75 öre.

Tab. Litt. G.

Uppgift angående Filialbanken.

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Bankens ställning vid räkenskaps-årens slut den 31 Maj:					
Innestående på deposition	R:dr 179,485,00	170,660,00	115,840,00	138,640,00	17,515,00
» » upp- och afskrifning	143,503,32	180,830,22	130,423,79	183,854,50	66,118,31
Utestående lån mot hypotek och borgen	754,620,00	671,480,00	632,560,00	440,930,00	130,366,77
» » mot vaxlar	197,798,00	126,228,55	82,150,30	77,813,75	26,851,12
» å kreditiv	68,300,00	65,500,00	51,900,00	38,000,00	19,350,00
Fastigheter	—	—	—	68,561,00	73,219,38
Reservfond	9,934,11	10,486,48	12,559,98	20,367,94	22,967,94
<i>Bankens rörelse under de serskilda åren:</i>					
Deponerade medlens totalbelopp	R:dr 308,505,00	270,420,00	233,305,00	198,505,00	162,300,00
Deponenternas antal	262	257	240	241	208
Upp- och afskrifningsmedlens totalbelopp	R:dr 950,676,52	686,442,89	817,690,29	961,090,63	724,411,90
Räkningshafvares antal	71	71	71	86	84
Kreditivernas totalsumma	R:dr 109,000,00	104,500,00	86,500,00	61,700,00	37,700,00
Kreditivhafvarnes antal	44	50	44	46	29
Beloppet af beviljade låneförsträckningar	R:dr 2,944,080,00	1,527,771,51	1,174,044,30	997,968,22	370,860,00
Låntagarnes antal	2,548	2,174	1,738	1,788	695

Östersund den 28 Oktober 1871.

G. ASPLUND.

Carl H. Ekberg.

P. G. Rissler.

Tab. N:o 1.
FOLKMÄNGD.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
	Den 31 December enligt husförhörlängderna.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motsäende år.							Enligt årets mönsterrollor approberade beväringsskyldige.
				Hela folkmängden af			Deraf fria från mantalspenningar.			Utskrifningsmanskap.	
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
Å landsbygden.											
1866.....	33,671	33,397	67,068	32,860	32,060	65,520	14,365	15,275	29,640	2,529	491
1867.....	34,146	33,756	67,902	33,339	33,000	66,339	14,854	15,683	30,537	2,567	458
1868.....	34,303	34,036	68,339	33,703	33,277	66,980	15,511	16,277	31,788	2,495	403
1869.....	34,433	34,188	68,621	33,844	33,554	67,398	15,583	16,449	32,032	2,580	431
1870.....	34,536	34,210	68,746	33,857	33,651	67,508	15,753	16,691	32,444	2,537	356
I Östersunds stad.											
1866.....	835	969	1,804	840	971	1,811	354	398	752	59	10
1867.....	818	947	1,765	844	967	1,811	356	394	750	66	12
1868.....	811	932	1,743	817	948	1,765	354	386	740	61	4
1869.....	812	939	1,751	809	934	1,743	350	389	739	53	4
1870.....	792	925	1,717	818	943	1,761	362	384	746	48	5
Summa för hela länet år 1870	35,328	35,135	70,463	34,675	34,594	69,269	16,115	17,075	33,190	2,585	361

Anm. I den mantalsskrifna folkmängden ingår ej länets lapp-befolkning.

Tab. N:o 2.
JORDBRUK.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Blandsäd.	Ärter.	Potatis.	Lin och hampa.	
Vanliga årliga utsädet på qvadratref, i kub.fot.....	Höstsäd.		Värsäd.						
Qvadratref åker, använd till odling af..... 1868	0,7		1,2		1,4	9,5	—		
	7,909		87,182		4,828	16,830	—		
1866	2	5,383	100,552	5,062	8,239	5,640	119,057	—	
1867	1	5,266	99,609	5,426	6,948	5,099	124,803	433	
Hela årliga utsädesbeloppet i kubikfot.....	1868	2	4,090	98,550	5,532	7,590	5,300	123,350	535
1869	—	—	—	—	—	—	—	—	
1870	—	—	—	—	—	—	—	—	
1866	2	8,3	5,1	5,2	4,7	4	6,8	—	
1867	6	4,3	2,4	0,8	1,9	0,2	2,5	—	
Skörd i korntal af utsädet, efter utsädet afdrag.....	1868	10	9,6	5,2	4,2	5,0	5,6	—	
1869	—	—	—	—	—	—	—	—	
1870	—	—	—	—	—	—	—	—	
1866	4	45,070	519,634	26,353	39,130	22,172	812,933	Centner	
1867	6	22,795	240,490	4,237	13,066	1,348	311,057	334	
Hela skördebeloppet, d:o d:o d:o.....	1868	20	48,209	493,569	23,354	37,988	29,423	683,847	931
1869	—	—	—	—	—	—	—	—	
1870	—	—	—	—	—	—	—	—	
Årlig förbrukning på person i medeltal.....	10 Kub.fot.						13 K.fot.		

Tab. N:o 3.
BOSKAPSSKÖTSEL.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
	Hästar.	Tjurar.	Oxar.	Kor.	Ungnöt.	Får.	Getter.	Svin.	
Antal vinterfödda.....	1866—1867	12,666	1,656	136	36,110	10,127	68,536	45,377	3,522
	1867—1868	11,977	1,678	138	36,669	9,651	65,878	48,412	2,476
	1868—1869	12,153	1,705	123	35,031	8,845	65,096	42,474	2,930
	1869—1870	—	—	—	—	—	—	—	—
	1870—1871	—	—	—	—	—	—	—	—

Tab. N:o 4.
SKOGSHUSHÅLLNING.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Serskilda slag af skogar m. m.	Areal vid periodens slut.	Till ordnad skogshushållning indelade.	Afverkningsbelopp.		
			År.	Utfördt i	
Qvadratref.	kvantitet.	penningvärde. R:dr R:mt.			
Kongl. Maj:t och kronan omedelbart tillhörige och under dess disposition stående:					
Öfverloppsmarker.....	855,829	—	1866	—	—
			1867	38,835	1,199
			1868	257,515	5,966
			1869	721,955	22,869
			1870	400,880	22,901
				1,419,185	52,935
Boställens, Kyrkors, Läroverks och fromma stiftelsers.....	735,682	—	1866	—	—
			1867	47,139	—
			1868	312,685	6,585
			1869	240,263	13,673
			1870	602,777	—
				1,202,864	—

Tab. N:o 5.
DÖDADE ROFDJUR.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
År.	Björnar.	Vargar.	Lodjur.	Jerfvar.	Räfvar.	Örnar och Ufvar.	Hökr.	Belopp af utbetald belöning. R:dr R:mt.
1866.....	27	7	30	8	330	68	275	4,410
1867.....	41	17	15	11	382	79	326	5,465
1868.....	42	8	26	15	385	456	1,164	7,151
1869.....	38	—	19	6	446	5	107	6,134
1870.....	21	2	15	6	269	19	52	1,370
Summa	169	34	105	46	1,812	627	1,924	21,530

Tab. N:o 6.
AF ROFDJUR DÖDADE HUSDJUR.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
År.	Hästar.	Nötkreatur.	Får.	Getter.	Svin.	Fjäderfå.	Skadan beräknad i penningvärde. R:dr R:mt.
1866.....	4	20	334	73	—	72	2,948
1867.....	1	18	383	69	—	102	2,624
1868.....	2	15	430	62	—	64	2,592
1869.....	1	11	365	84	—	75	2,476
1870.....	—	10	317	67	—	74	2,064
Summa	8	74	1,829	355	—	387	12,704

Tab. No 7 a.

GRUFVOR, BERGVERK, BRUK, FABRIKER OCH MANUFAKTUR-INRÄTTNINGAR, ÅR 1870.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	
	Antal fabriker	Drifkraft, bestående af				Antal begagnade maskiner och redskap.	Egare eller innehafvare.		Mästare.	Arbetare						Summa.	Tillverkningskvantitet till antal, fot, skålpund m. m. samt värde.				Egares eller innehafvares berättigning i och för förselen.			
		ej begagnade i gång.	ångkraft.	vattenkraft.	Beräknade hästkrafter.		Egare eller innehafvare.			öfver 18 år		vid fabriken man-tals-skrifne.		under 18 år.										
	Antal.					m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	Värde.	Summa för hvarje fabrik.									
	Under året.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	m.	q.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.		Antal.	Antal.	Antal.
1. På landet.																								
Brännerin	2	—	—	2	—	4	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	2	23,824,5 kannor Bränvin	—	—	—	42,395	—
Färgerin	8	—	—	—	—	36	6	1	1	2	4	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	3,628	12	
Garfverin	23	—	23	—	—	140	22	1	—	1	9	—	1	—	1	—	—	12	—	—	—	25,862	37	
Jernbergsvverk	2	—	5	—	50	10	2	—	—	6	10	9	—	—	1	—	—	26	Stångjern 1,488 Centner	Tackjern och gjutgods 1,647 Centner	Manufaktur 256 Centner	34,297	—	
Jernmanufakturverk	1	2	—	—	—	3	3	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	2	81 Centner	—	—	1,620	17	
Kopparverk	1	—	5	—	63	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Koppargrufvor	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Tändsticksfabrik	1	—	—	—	—	2	—	—	1	1	—	—	4	1	12	8	26	13,000 paketer	—	—	—	3,960	—	
Tobaksfabrik	1	—	—	—	—	6	—	—	1	1	—	—	3	3	4	4	15	21,000 R	—	—	—	17,250	—	
Ullspinneri	1	—	1	—	—	4	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	
2. I Östersund.																								
Färgerin	2	—	2	—	4	6	1	—	—	1	3	—	1	—	—	—	—	5	40,000 fot och 6,000 R	—	—	6,000	28	
Bryggerin	1	—	—	—	—	2	—	—	1	—	1	—	3	—	—	—	—	4	18,000 kannor öl	—	—	9,000	20	
Garfverin	1	—	—	—	—	6	1	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	3	200 hudar, 100 skinn	—	—	1,500	7	
Kakelugnsfabrik	1	—	—	—	—	3	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	650	5	
Tapetryckeri	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	1,300	9	

Tab. N:o 7b.
HANDTVERKERIN, ÅR 1870.

1.	2.		3.		4.		5.		6.		7.	
	Handtverkare eller idkare.		Antal arbetare.		Summa idkare och arbetare för hvarje yrke.		Bevilling för rörelsen.					
	m.	q.	m.	q.	m.	q.	R:dr	R:mt.				
A. På landet.												
Kopparslagare	1	—	1	—	2	—		3				
Målare	2	—	2	—	4	—		2,50				
Sadelmakare	2	—	2	—	4	—		2,50				
Skomakare	10	—	8	—	18	—		7				
Skräddare	8	—	7	—	15	—		9				
Smeder	4	—	4	—	8	—		4				
Snickare	4	—	2	—	6	—		3				
Summa	31	—	26	—	57	—		31				
B. I Östersunds stad.												
Bagare	3	1	6	3	13			52				
Bleckslagare	1	—	1	—	2	—		4				
Bokbindare	1	—	2	—	3	—		3				
Guldsmid	1	—	2	—	3	—		7				
Gördelmakare	1	—	1	—	2	—		3				
Summa	35	1	47	10	93			237				

Tab. N:o 8.

ALLMÄNNA VÄGAR, GÄSTGIFVERIN OCH SKJUTSNING.

1.	2.				3.				4.				5.				6.				7.				8.				9.				10.				11.				12.				13.			
	Särskilda slag af vägar.																Längd i mil				Kostnad i R:dr R:mt för de under perioden								Gästgifverins antal vid periodens slut.	Antal hästar, utgångna																		
	af hvarje slag af motstående vägar		af indelade med skjutsstationer försedda vägar		af fulländade och afsynade nya vägar		af omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor		fulländade nya vägar.		omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor		af statsmedel.		af kommunernas medel.		af statsmedel.		af kommunernas medel.		år.		till kungs- och krono-skjuts.		till gästgifveris skjuts.																							
vid periodens slut.								under perioden.																																								
Allmänna landsvägar	68	5/8	68	5/8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81,860	57,969	33	1866	414	17,281																											
Häradsvägar	42	1/8	42	1/8	1	2/8	—	—	8,000	24,997	—	—	—	—	—	—	—	18	1867	334	15,980																											
Socknevägar	24	1/8	11	3/8	1	3/8	—	—	—	ej känd	—	—	—	—	—	—	—	5	1868	348	16,376																											
I Östersund	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1869	1,067	17,397																											
(Deraf med skjutsentreprenad)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1870	709	18,316																											
Summa	135	1/8	121	1/8	2	1/8	—	—	8,000	24,997	81,860	57,969	57	—	—	—	—	—	2,572	85,350																												

Tab. N:o 9.

SJÖFART OCH HANDEL, ÅR 1870.

1.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.
	Fartyg och båtar öfver 3 nyläster, begagnade till inrikes sjöfart.							Summa under året begagnade fartyg och båtar öfver 3 nyläster.							Handlande.		Betjening.		Summa.	Bevilling i och för rörelsen. R:dr R:mt.
	Seglande.		Med ångmaskin försedda.		Besättning.			Seglande.		Med ångmaskin försedda.		Besättning.			Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.		
	Antal.	Lastetal.	Antal.	Lastetal.	Häskraft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Lastetal.	Antal.	Lastetal.	Häskraft.	Skeppare.	Sjöfolk.						
Landsbygden.....	—	—	5	—	90	4	10	—	—	5	—	90	4	10	139	6	25	—	170	1,124,20
Staden Östersund.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	2	20	3	44	399
Summa	—	—	5	—	90	4	10	—	—	5	—	90	4	10	158	8	45	3	214	1,523,20

Tab. N:o 10 a.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER, M. M. Å LANDSBYGDEN.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
	H e m m a n .			A n t a l				Taxerings- värde sista året. R:dr R:mt.
	Mantal		Bruk- nings- delar.	jord- torp.	ryttare- soldat- och båts- mans- torp.	back- stu- gor.	andra lägen- heter.	
	oförmed- lade.	nuva- rande.						
Hemman och jordlägenheter af alla slag, efter olika natur, vid periodens slut.								
A) Krono-egendomar.								
1) <i>Under allmän disposition.</i>								
d) Boställen.....	78,84	76,11	126	157	—	—	2	834,900
e) Jordlägenheter.....	—	—	—	—	—	—	52	
f) Fiskerin.....	—	—	—	—	—	—	23	
2) <i>Under enskild disposition.</i>								
b) Hemman.....	21,37	21,37	55	13	—	—	—	180,700
c) Jordlägenheter.....	—	—	—	—	—	—	96	
d) Fiskerin.....	—	—	—	—	—	—	24	
B) Skatte-egendomar.								
a) Boställen.....	1,38	1,38	7	—	—	—	1	18,700
c) Hemman.....	1,023,87	997,31	5,995	2,475	—	—	—	17,758,250
d) Jordlägenheter.....	—	—	—	—	—	—	19	
e) Fiskerin.....	—	—	—	—	—	—	24	
f) Verk och inrättningar.....	—	—	—	—	—	—	60	408,050
C) Frälse-egendomar.								
b) Säterin och ladugårdar.....	0,87	0,87	20	1	—	—	—	18,000
Summa	1,126,38	1,097,04	6,203	2,646	—	—	301	19,218,600

Tab. N:o 10 b.

JORDOMRADE OCH EGENDOMAR I STADEN ÖSTERSUND.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Ar.	Tomter.		Antal nybygda boningshus.	Jordar och lägenheter.					Taxeringsvärde i R:dr R:mt.		
	Antal.			Åker.	Äng.	Skogs- och betesmark.	Summa jordarcal.	Nuvarande mantal.	Af hus och tomter.	Af jordar.	Summa.
	be-bygde.	obe-bygde.									
1866.....	152	13	—	1,622	2,225	3,847	0,75	1,230,000	238,600	1,468,600	
1867.....	152	13	—	1,626	2,221	3,847	»	916,000	176,500	1,092,500	
1868.....	152	13	—	1,632	2,215	3,847	»	915,400	183,000	1,098,400	
1869.....	152	13	2	1,637	2,210	3,847	»	939,500	187,400	1,126,900	
1870.....	152	13	1	1,642	2,205	3,847	»	939,100	195,200	1,134,300	

Tab. N:o 11.

L A G A S K I F T E N.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.
År.	Sökta skiftens antal.	A f s l u t a d e l a g a s k i f t e n.																							
		Antal.	Skiftade mantal		Qvarboende delegares					Utflyttade delegares					Summa skiften.	Skiftade qvadratref.						Utgifter till landtmätare och gode män. R:dr R:mt.	Öfriga beräknade utgifter. R:dr R:mt.		
			oförmedlade.	nyvarande.	Skiftes-antal.					Skiftes-antal.						Åker.	Äng.	Odlingsmark.	Afrösningsjord.	Impedimenter.	Summa.				
					1.	2.	3.	4.	öfver 4.	Summa.	1.	2.	3.	4.										öfver 4.	Summa.
1866 ..	17	26	—	18,466	64	53	25	11	—	153	12	6	4	1	—	23	329	6,490	30,640	19,401	544,465	52,369	653,365	77,192,61	30,358,53
1867...	7	6	—	5,259	25	11	5	—	—	41	11	4	1	—	—	16	84	1,926	4,497	2,772	186,869	13,795	209,859	30,165,88	8,157,25
1868...	1	10	—	17,013	18	24	26	6	—	74	8	12	7	1	—	28	225	5,279	18,351	5,892	217,272	13,386	260,180	37,338,63	12,043,82
1869...	10	7	—	16,988	52	45	31	22	—	150	12	3	2	2	—	19	355	5,094	25,959	13,150	407,938	23,953	476,094	56,603,01	23,242,05
1870...	11	13	—	25,477	49	39	21	1	—	110	20	16	—	—	—	36	246	9,508	20,583	22,856	418,904	5,120	476,971	82,482,28	16,701,22
Summa	46	62	—	83,203	208	172	103	40	—	523	63	41	14	4	—	122	1,239	28,297	100,030	61,071	1,775,448	108,623	2,076,469	253,781,91	90,502,87

No 12.

UPPBÖRDEN.

9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
inom räkenskapsåret inflyten.			Resterande vid räkenskapsårets slut.					Summa uppbörd, deri inberäknade restantierne från föregående år.				
1868.	1869.	1870.	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
18,277,69	17,804,53	18,477,98	81,44	117,09	111,84	237,01	34,60	18,285,52	18,358,05	18,399,46	18,091,89	18,588,27
34,257,24	35,167,96	37,625,88	287,88	333,12	312,98	760,98	102,89	35,389,87	34,320,92	34,570,22	35,980,78	37,872,04
1,120	806,30	1,172,42	—	—	285,42	345,72	—	1,285,66	1,163,20	1,405,42	1,573,91	1,433,75
872,64	1,237,92	818,69	—	—	—	—	—	3,111,01	1,837,59	1,745,27	1,237,92	818,69
10,625,20	10,362	10,705,20	166,45	174,85	167,05	392,85	199,60	11,249,60	11,333,65	11,152,45	11,187,65	11,320,85
4,779,98	7,693,23	7,909,91	1,399,76	954,86	992,36	1,613,19	1,114,33	16,304,94	11,765,07	8,748,92	11,902,72	14,468,93
728,30	1,083,80	941,06	41,85	41,85	30,50	30,29	—	931,93	886,93	775,92	1,132,18	967,76
188,39	166,92	206,08	6,08	6,08	6,08	7,65	—	148,19	160,78	194,47	174,57	212,16
78,84	64,41	70,05	—	—	—	—	—	72,42	68,26	78,84	64,41	70,05
—	40	66,88	—	—	—	—	—	28,06	43,37	—	40	66,88
18,727,28	22,166,31	20,895,20	—	—	—	—	—	16,605,75	16,927,62	18,727,28	22,166,31	20,895,20
26,479,25	71,75	17,872,05	108,33	108,33	108,33	—	—	24,125,07	19,908,03	26,587,58	71,75	17,872,05
22,42	14,63	25,52	—	—	—	—	—	28,06	10,24	22,42	14,63	25,52
—	—	21,789,44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21,789,44
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,25	—	—	—
116,157,23	96,645,16	138,576,36	2,091,79	1,736,18	2,014,56	3,387,69	1,451,42	127,566,08	116,766,96	122,408,25	103,599,12	146,401,59
25,517,57	25,825,99	26,376,82	338,20	326,64	281,65	788,87	328,36	28,513,84	27,352,46	26,218,97	27,120,62	27,247,95
42	72,70	75,20	—	—	—	—	—	483,67	115	42	72,70	75,20
12,91	281,27	72,27	—	—	—	—	—	25	20,86	12,91	281,27	72,27
28,40	—	—	—	35,90	—	—	—	—	7,849,14	36,90	—	—
25,600,88	26,179,36	26,524,29	338,20	362,54	281,65	788,87	328,36	28,997,76	35,337,46	26,310,78	27,474,59	27,395,42
600	300	200	—	—	—	—	—	1,000	800	600	300	200
2,912,82	9,675,26	4,52	—	—	—	4,52	—	71,91	43,60	2,912,82	9,679,78	4,52
60,12	117,62	130,05	30	—	—	—	—	217,52	182,74	60,12	117,62	193,05
4,316,67	4,180,01	3,142,29	—	—	—	—	1,137,72	4,074,01	4,148,22	4,316,67	4,180,01	4,280,01
8,319,42	8,114,16	8,397,60	129,72	133,50	128,60	305,62	152,15	8,824,92	8,887,10	8,732,15	8,766,93	8,879,77
10,625,20	10,363,40	10,705,40	166,45	174,85	167,05	392,85	199,60	11,249,60	11,333,65	11,152,45	11,189,05	11,321,05
25,112,98	33,732,67	30,300,74	326,72	303,20	301,88	859,42	114,52	25,706,71	19,020,59	25,453,83	34,813,62	30,536,10
85	45	75	—	10	—	10	—	80	80	85	65	75
884,77	920,54	935,65	—	—	—	—	—	949,43	897	884,77	920,54	935,65
192,50	195	255	25	30	40	72,50	92,50	197,50	177,50	255	277,50	395
53,109,48	67,643,66	54,146,25	677,89	651,55	637,53	1,644,91	1,696,49	52,371,60	45,570,40	54,452,81	70,310,05	56,820,15
191,867,59	190,468,18	219,246,90	3,107,88	2,750,27	2,933,74	5,821,47	3,476,27	208,935,44	197,694,82	203,171,84	201,383,76	230,617,16

Tab. N:o 13.
SPARBANKERNE.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	
År.	Antal Sparbanker.	Under året					Vid årets slut				Klassifikation af delegarne efter deras vid hvarje års slut inestående behållning.										
		tillkom- nena del- egare.	af- gång- ne del- egare.	insatt be- lopp.	i räk- skaperne godtgjord ränta å delegarnes kapital.	uttaget belopp.	qvar- stään- de del- egare.	inestään- de behåll- ning, till- hörande delegarne.	befintligt öfverskott (grund-och reservfond, räntevin- ster m. m.).	Summa af kolumner- ne N:is 8 och 9.	1866.		1867.		1868.		1869.		1870.		
		Antal.	Antal.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	Antal.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	Antal del- egare.	Summa R:dr R:mt.	Antal del- egare.	Summa R:dr R:mt.	Antal del- egare.	Summa R:dr R:mt.	Antal del- egare.	Summa R:dr R:mt.	Antal del- egare.	Summa R:dr R:mt.	
1865	—	—	—	—	—	1,805	357,772	31,827	389,599	under 1 R:dr.....	6	4,43	12	7,96	10	6,72	11	6,29	11	6,18	
1866	1	86	167	31,016,82	16,860,64	72,962,55	1,724	332,687,09	36,580,67	369,267,76	fr. 1 t. o. m. 10 R:dr	327	1,813,13	336	1,855,73	314	1,681,72	352	1,848,57	354	1,814,92
1867	1	141	165	39,323,22	15,849,84	62,168,25	1,700	325,691,90	39,903,39	365,595,29	» 10—25 »	336	5,547,78	312	5,016,26	350	5,486,38	389	5,983,96	397	6,085,28
1868	1	134	130	40,241,62	15,837,61	51,756,25	1,704	330,014,88	41,579,62	371,594,50	» 25—50 »	238	8,166,12	261	8,985,29	257	8,949,41	258	8,967,21	278	9,587,73
1869	1	364	139	148,520,73	18,371,20	64,958,39	1,929	431,948,42	44,246,40	476,194,82	» 50—100 »	225	16,096,28	222	15,570,24	216	15,052,32	214	15,144,14	243	17,170,06
1870	1	364	144	198,315,39	24,515,90	72,845,88	2,149	581,933,83	48,255,07	630,188,90	» 100—200 »	209	29,039,58	206	28,462,60	201	27,868,03	245	33,184,88	273	37,031,51
										» 200—300 »	99	23,781,25	97	23,403,62	96	23,706,40	102	24,997,81	106	25,752,81	
										» 300—400 »	64	22,024,44	57	19,707,33	54	17,049,09	61	20,570,76	91	30,836	
										» 400—500 »	41	18,200,43	29	12,959,03	34	15,042,63	58	25,751,12	60	26,474,65	
										» 500—1,000 »	105	73,705,14	88	62,142,28	81	56,384,91	111	73,966,98	151	103,109,52	
										utöfver 1,000 »	74	134,308,51	80	147,581,56	91	158,787,27	128	221,526,70	182	324,065,17	
										Summa	1,724	332,687,09	1,700	325,691,90	1,704	330,014,88	1,929	431,948,42	2,149	581,933,83	

Tab. N:o 14.
FATTIGVÅRDEN.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	
År.	Fattigvårds-samhällen			Antal fattighus.	Antal fattighjon, som erhållit full försörjning.								Antal af fattigvården understödde, som ej fått full försörjning.			Fattigvårdens									
	med gemensam fattigvård.	med fattigvården rotevis delad.	antal rotar.		Äldre personer, vårdade				Barn, vårdade i och utom fattighus.	Summa.		Summa af båda könen.	m.	q.	Summa.	inkomster. R:dr R:mt.						Summa utgifter i och för fattigförsörjning. R:dr R:mt.			
					i fattighus.		på annat sätt.			Personel afgift.	Tillskott					Ersättning		Summa inkomster.							
					m.	q.	m.	q.	m.		q.					m.	q.		Summa.	Afkastning af egendom, kollekt m. m.	efter fyrk eller bevilning.		efter annan grund.	af statsmedel.	af annat fattigvårdssamhälle.
Å landet.																									
1866.....	50	3	12	—	—	—	148	155	45	45	193	200	393	629	717	1,346	6,827	4,291	4,122	26,310	—	139	41,689	43,606	
1867.....	50	3	12	1	2	3	151	155	53	57	206	215	421	602	699	1,301	7,264	5,650	2,921	25,238	—	38	41,111	40,842	
1868.....	51	3	12	1	5	6	159	165	53	58	217	229	446	754	821	1,575	6,657	5,438	3,827	24,186	—	107	40,215	43,665	
1869.....	51	3	12	1	7	8	168	178	61	61	236	247	483	707	775	1,482	6,271	6,049	5,008	23,695	—	409	41,432	42,976	
1870.....	51	3	12	2	8	18	172	183	72	72	252	273	525	649	699	1,348	6,301	6,760	7,081	26,096	—	39	46,277	50,537	
I Östersunds stad.																									
1866.....	1	—	—	—	—	—	1	1	6	10	7	11	18	9	28	37	178	387	1,065	—	266	—	1,896	2,882	
1867.....	1	—	—	—	—	—	2	1	11	6	13	7	20	9	30	39	483	387	2,623	—	266	—	3,759	3,211	
1868.....	1	—	—	—	—	—	3	4	9	8	12	12	24	10	35	45	323	372	2,047	—	266	164	3,172	4,594	
1869.....	1	—	—	—	—	—	5	5	10	9	15	14	29	15	49	64	136	366	1,677	3,000	266	95	5,540	5,568	
1870.....	1	—	—	—	—	—	4	4	14	9	18	13	31	12	38	50	197	368	1,345	3,000	266	51	5,227	5,498	
I hela länet.																									
1866.....	51	3	12	—	—	—	149	156	51	55	200	211	411	638	745	1,383	7,005	4,678	5,187	26,310	266	139	43,585	46,488	
1867.....	51	3	12	1	2	3	153	156	64	63	219	222	441	611	729	1,340	7,747	6,037	5,544	25,238	266	38	44,870	44,053	
1868.....	52	3	12	1	5	6	162	169	62	66	229	241	470	764	856	1,620	6,980	5,810	5,874	24,186	266	271	43,387	48,259	
1869.....	52	3	12	1	7	8	173	183	71	70	251	261	512	723	824	1,546	6,407	6,415	6,685	26,695	266	504	46,972	48,544	
1870.....	52	3	12	2	8	18	176	187	86	81	270	286	556	661	737	1,398	6,498	7,128	8,426	29,096	266	90	51,504	56,035	
Anm. I ofvanstående siffror ingår ej fattigvården för länets lappar.																									

